

ANDTS-erfarenheter i Region Kalmar län Årskurs 9 och gymnasiets år 2

2021

Författare: Viktoria Åström

Uppdragsundersökning nr 63

Innehåll

Inledning	4
Om undersökningen och rapporten.....	5
Undersökningens genomförande.....	5
Frågeformulär och data	5
Tillförlitlighet.....	6
Bortfall	6
Kontroll och justering av data.....	9
Allmänna kommentarer till tolkningen av resultaten	10
Resultat.....	12
Alkohol.....	12
Narkotika	19
Anabola androgena steroider.....	21
Tobaksanvändning.....	23
Spel om pengar.....	27
Sammanfattning	29
Läget i Region Kalmar län 2021.....	29
Utvecklingen i Region Kalmar län 2015–2021	30
Om undersökningen i Region Kalmar län	32
Referenser.....	33

Bilaga 1: Frågeformulär – årskurs 9 och gymnasiet år 2, Region Kalmar län

Bilaga 2: Tabeller – årskurs 9, Region Kalmar län

Bilaga 3: Tabeller – gymnasiet år 2, Region Kalmar län

Inledning

Ur ett folkhälsopolitiskt perspektiv är kännedom om människors hälsorelaterade beteenden betydelsefullt. Särskilt ungdomars olika hälsovanor är ofta av stort intresse ur ett preventionshänseende. Detta gäller inte minst användning av alkohol, tobak och andra droger.

Flertalet länder genomför frågeundersökningar om ungdomars ANDT-vanor (alkohol, narkotika, dopning och tobak). Dessa görs ofta i skolmiljö. I Sverige har undersökningar om skolelevers substanserfarenheter genomförts på nationell nivå sedan 1971 i årskurs 9 och sedan 2004 bland elever i årskurs 2 på gymnasiet (se Englund, 2019). I den senaste ANDT-strategin (Socialdepartementet 2016) anges ett antal indikatorer som ska följas, bland annat gällande CAN:s skolundersökningar. Dessa redovisas i denna uppdragsrapport, liksom i Folkhälsomyndighetens indikatorlabb och i CAN:s årliga skolrapporter. I den föreslagna strategin för 2021–2025 föreslogs det att även spel om pengar skulle inkluderas¹ (ANDTS). Därför redovisas även spelresultat i denna rapport.

Det är känt att användning av alkohol och andra droger kan variera mellan olika regioner och att variationerna inom ett land många gånger kan vara större än mellan länder. Det är av intresse att ha tillgång till regionala data för att bättre förstå hur regionen förhåller sig till riksgenomsnittet, och för att få en uppfattning om vilka områden som bör prioriteras vid preventiva insatser.

Sedan 1990-talet har CAN på uppdrag av kommuner, regioner och länsstyrelser åtagit sig att genomföra utökade datainsamlingar i samband med ordinarie riksundersökningar. I anslutning till 2021 års rikstäckande undersökning av skolelevers drogvanor gav Region Kalmar län CAN i uppdrag att genomföra en totalundersökning i årskurs 9 och i gymnasiets år 2 i regionen.

I uppdraget ingick att CAN genomför datainsamlingen, sammanställer enkätsvaren och levererar dessa digitalt. Utöver det ingår denna rapport, som redovisar undersökningens genomförande, bortfallets fördelning och innehåller kommentarer till de mest centrala resultaten. Av bilagt enkätformulär framgår hur frågorna ställts och av de bifogade programmeringsfilerna framgår hur rådatat bearbetats.

Ett viktigt syfte med denna rapport är att jämföra resultaten för ett antal ANDTS-kärnindikatorer med resultaten i riket. Detta för att ge en bild av hur ANDTS-erfarenheterna i Region Kalmar län och länets kommuner förhåller sig till landet i stort. Ytterligare ett syfte är att tillgängliggöra de övriga resultaten, vilka redovisas kommun- och könsuppdelade i tabellbilagor (bilaga 2 och 3). Som avslutning på rapportens sammanfattning redovisas utvecklingen av ANDTS-erfarenheterna i årskurs 9 och gymnasiets år 2 i Region Kalmar län för åren 2015, 2017, 2019 och 2021.

I samband med att rikets resultat publiceras hösten 2021 kompletteras leveransen också med en könsuppdelad tabellbilaga med fullständiga resultat för hela riket.

¹ Riksdagen beslutade 2011 om en samlad strategi, den så kallade ANDT-strategin, för politiken kring alkohol, narkotika, dopning och tobak. De övergripande målen med strategin är att stoppa användningen av narkotika och dopning samt ett minskat tobaksbruk och att minska de medicinska och sociala skador som uppkommer i samband med alkohol. För att kunna följa upp arbetet med strategin skapades ett antal indikatorer av en särskilt utsedd projektgrupp (Socialdepartementet 2013). Den hittillsvarande strategin gällde för perioden 2016–2020 (Socialdepartementet 2016) och riksdagen har i skrivande stund ej antagit någon ny för 2021-2025.

I Sverige, liksom i övriga världen, rådde covid-19-pandemin under våren 2021. Detta påverkade i viss grad CAN:s skoldatainsamling. I Region Kalmar var klassbortfallet i gymnasiet år 2 betydligt högre än vid förra mättillfället 2019. Elevbortfallet i deltagande klasser för både årskurs 9 och gymnasiet år 2 var dock endast något högre jämfört med tidigare tillfälle. I denna rapport redovisas resultat från årskurs 9 och gymnasiet år 2 i Region Kalmar län samt i riket, med förbehållet att siffrorna kan ha påverkats av ovanligt högt klassbortfall. CAN:s hållning är att resultaten i Region Kalmar län samt i riket bör tolkas med viss försiktighet, men att resultaten generellt sett ändå håller en acceptabel nivå.

Om undersökningen och rapporten

Undersökningens genomförande

Undersökningen i Region Kalmar län genomfördes som en totalundersökning av samtliga klasser i årskurs 9 och gymnasiet år 2. Datainsamlingen i de nationella undersökningarna pågick fram till Valborg. Totalt ingick 11 av 12 kommuner i Region Kalmar läns datainsamling. Vimmerby kommuns skolor deltog inte. Datainsamlingen i Region Kalmar län pågick fram till och med den 14 maj 2021. Svarsperioden för totalundersökningen i Region Kalmar län var med andra ord längre än tidigare år. Svartsperioden förlängdes för att möjliggöra för skolor att delta under dessa försvårande omständigheter som covid-19-pandemin medförde. Därmed inkom ytterligare ett fåtal deltagande klasser.

Eleverna fick besvara en webenkät och försågs med instruktioner samt inloggningskoder. Innan materialet postades till skolorna, informerades rektorerna om undersökningen. Enligt CAN:s instruktioner fungerar lärarna som undersökningsledare och enkäterna besvaras i klassrummen vid liknande förhållanden som vid ett prov. När enkäten är besvarad skickar eleven in enkäten digitalt. Det är frivilligt att delta. Om en elev inte vill medverka skickar hen in den digitala enkäten ej ifylld. Eleverna informeras om att svaren endast används för statistiska bearbetningar och att inga resultat från enskilda klasser redovisas.

Läraren ombeds att inte gå omkring i klassrummet under genomförandet. Läraren ska också fylla i en klassrapport, där bland annat frånvaro noteras. För mer information om skolundersökningarnas genomförande se *Så görs CAN:s skolundersökning* (Gripe, 2013).

Frågeformulär och data

Frågeformuläret (bilaga 1) som eleverna i Region Kalmar län besvarade var i stort sett identiskt med det som användes i riksundersökningen. Skillnaden var att eleverna i regionen fick uppge boendekommun.

En datafil som avser årskurs 9 och gymnasiet år 2 medföljer rapporten. I datafilen ingår samtliga enkätfrågor samt skolenhetsnamn när så är möjligt. För att skydda elevernas anonymitet lämnar CAN inte ut data med någon variabel som hjälper till att identifiera skolor med färre än 40 inskrivna elever per kön och årskurs. Datafilen är strukturerad så att de variabler som redovisar bakgrundsinformation på skolnivå och liknande kommer först. Därefter kommer samtliga frågor i den ordning de ställts i formuläret och slutligen följer variabler som konstruerats i efterhand.

De bearbetningar av data som gjorts har dokumenterats i de bilagda programmeringsfilerna. Hur internbortfall och inkonsekventa svar hanteras framgår av ”1. Bearbetning av ej svar_2021”, liksom hur följdfrågor filtreras. I ”2. Tvätt av data_2021” finns de filter som används för att identifiera uppenbart oseriösa svar och i ”3. Variabelkonstruktion_2021” redovisas hur nya variabler konstrueras av de ursprungliga frågorna.

Tillförlitlighet

I olika frågeundersökningar riktade till den vuxna befolkningen har det visat sig att det kan finnas en ovilja bland respondenterna att redovisa känsliga förhållanden samt att de, medvetet eller omedvetet, tenderar att underskatta sin konsumtion av till exempel alkohol och tobak. Att liknande tendenser kan förekomma bland ungdomar är troligt. Det kan således inte uteslutas att somliga elever i denna undersökning rapporterat en för låg konsumtion av olika substanser (så kallad underrapportering). Även motsatsen kan förekomma, det vill säga att respondenterna uppger en för hög konsumtion (så kallad överrapportering). En möjlig orsak till att uppge en alltför hög alkoholkonsumtion kan vara leklust eller en vilja att i efterhand imponera på sina vänner.

För att minska risken att eleverna inte svarar sanningsenligt, ska en lärare vara närvarande i klassrummet. Läraren ska bland annat motverka störande moment och se till att undersökningen i övrigt utförs enligt CAN:s instruktioner. Anonymiteten är mycket viktig för att svaren ska vara sanningsenliga. Lärarna ska se till att eleverna sitter så att de inte kan se varandras skärmar och det framhålls i instruktionerna att elevernas svar inte kan spåras och att klassredovisningar inte förekommer. När datamaterialet bearbetas genomförs kontroller för att hitta uppenbart undermåligt eller oseriöst besvarade enkäter.

Trots dessa rutiner går det inte att helt utesluta att några elever svarat oseriöst, men åtgärder har alltså vidtagits för att så långt som möjligt hantera denna typ av problem.

Bortfall

Ett problem i samband med surveyundersökningar utgörs av bortfallet, det vill säga de personer som skulle ha besvarat formuläret men som av olika skäl inte gjorde det. Ett omfattande bortfall kan ha betydelse för de insamlade resultatens giltighet och måste därmed alltid beaktas när resultaten tolkas. I skolundersökningar finns två huvudtyper av bortfall. Den ena utgörs av elever vars klasser inte deltagit i undersökningen (så kallat klassbortfall) och den andra av elever som var frånvarande i samband med datainsamlingen eller av andra anledningar inte ingår i databearbetningen (så kallat elevbortfall).

I tabell A visas en översikt av klassbortfallet och elevbortfallet, samt antalet elever som ligger till grund för resultatredovisningen. I Region Kalmar län var klassbortfallet 14 procent i årskurs 9 och 29 procent i gymnasiet år 2. I riksundersökningen uppgick det till 19 respektive 26 procent. Bland niondeklassarna i Region Kalmar län uppgick elevbortfallet till 19 procent och bland gymnasieeleverna 24 procent. Motsvarande andelar för riket var 19 procent för både årskurs 9 och gymnasiet år 2. Antalet formulär som ligger till grund för analyserna i årskurs 9 i Region Kalmar län var 1 464. Motsvarande antal i riket var 5 254. För analyserna i gymnasiet år 2 var antalet formulär 1 087 i Region Kalmar län och 4 349 i riket.

Tabell A. Antal elever i resultatredovisningen respektive klass-och elevbortfall i procent. Region Kalmar län och riket. 2021.

	Antal elever i resultatredovisningen			Klassbortfall	Elevbortfall
	Pojkar	Flickor	Alla ^{a)}	%	%
Region Kalmar län årskurs 9	746	667	1 464	14	19
Riket årskurs 9	2 624	2 516	5 254	19	19
Region Kalmar län gymnasiet år 2	579	495	1 087	29	24
Riket gymnasiet år 2	2 063	2 236	4 349	26	19

a) Inklusive elever som angett annan könstillhörighet eller ej besvarat frågan.

b) Frånvarande elever i de medverkande klasserna samt elever som avstått från att delta.

Klassbortfallet beskrivs mer ingående i tabell B, nedan. I Region Kalmar län var det 13 klasser i årskurs 9 som inte alls medverkade i undersökningen. Motsvarande antal för gymnasiet år 2 i regionen var 38. Klassbortfallet i 2021 års undersökning var högre än det varit i tidigare undersökningar både i Region Kalmar län och i riket. I Region Kalmar län var klassbortfallet 14 procent i årskurs 9 och 29 procent i gymnasiet år 2. Motsvarande klassbortfall för riket var 19 respektive 26 procent.

Tabell B. Antal klasser i urvalet och antal klasser som ej deltagit. Totalt klassbortfall i procent. Region Kalmar län och riket. 2021.

	Region Kalmar län	Riket
Årskurs 9		
Antal klasser i urvalet (exkl. felaktiga skolor)	96	347
Antal klasser som ej deltagit	13	65
Klassbortfall, totalt	14%	19%
Gymnasiet år 2		
Antal klasser i urvalet (exkl. felaktiga skolor)	129	340
Antal klasser som ej deltagit	38	88
Klassbortfall, totalt	29%	26%

Elevbortfallet redovisas mer detaljerat i tabell C. I detta bortfall ingår frånvarande elever, elever som avstått från att delta och elever i klasser där färre än 3 elever varit inskrivna. Frånvaro vid undersökningstillfället utgjorde den klart största delen av elevbortfallet. Det var 19 procent frånvarande niondeklassare i Region Kalmar län och 23 procent frånvarande gymnasieelever. I riket var andelen 19 procent i båda årskurser. Utöver detta framgår även andelen enkäter som har filtrerats bort på grund av undermåliga eller oseriösa svar. I Region Kalmar län uppgick andelen till 1 procent i både årskurs 9 och gymnasiet år 2. I riket bortfiltrerades 1 procent bland niondeklassare och 1 procent bland gymnasieelever. Det är den nivån andel bortfiltrerade elever brukar ligga på i riket. I Region Kalmar län avstod 2 elever i årskurs 9 och 2 elever i gymnasiets år 2 att delta. I riket var motsvarande antal 11 respektive 9.

Tabell C. Elever i undersökningen och totalt elevbortfall^{a)}. Region Kalmar län och riket. 2021.

Årskurs 9	Region Kalmar län		Riket	
	Antal	Andel	Antal	Andel
Antal elever i urvalet	2 284	-	8 554	-
Antal elever i deltagande klasser ^{b)}	1 825	-	6 609	-
Antal elever i resultatredovisningen	1 464	-	5 254	-
Antal frånvarande elever	340	19%	1 253	19%
Antal elever som aktivt avstått från att delta	2	0%	11	0%
Antal elever utan uppfyllt anonymitetskrav	0	0%	0	0%
Elevbortfall, totalt	342	19%	1 264	19%
Bortfiltrerade enkäter	19	1%	91	1%
Gymnasiet år 2				
Antal elever i urvalet	2 149	-	8 047	-
Antal elever i deltagande klasser ^{b)}	1 440	-	5 427	-
Antal elever i resultatredovisningen	1 087	-	4 349	-
Antal frånvarande elever	325	23%	1 041	19%
Antal elever som aktivt avstått från att delta	2	0%	9	0%
Antal elever utan uppfyllt anonymitetskrav	16	1%	0	0%
Elevbortfall, totalt	343	24%	1 050	19%
Bortfiltrerade enkäter	10	1%	28	1%

a) I elevbortfallet ingår frånvarande elever samt de som avstått från att delta.

b) Antal elever i deltagande klasser består av inkomna enkäter samt lärarnas rapportering av frånvarande elever. En del lärare rapporterar inte frånvarande elever, därför har dessa räknats upp för att motsvara antal deltagande klasser.

c) Tillhört klass med färre än 3 inskrivna elever.

Av tabell D framgår orsakerna till frånvaro vid undersökningstillfället. Det rapporteras av lärarna i den medföljande klassrapporten. Den mest förekommande anledningen till frånvaro var sjukdom, såväl i Region Kalmar län som i riksundersökningen. Ogiltig frånvaro låg på ungefär samma nivå i respektive undersökning, men annan giltig frånvaro var mer förekommande på gymnasiet i regionen.

Tabell D. Elevfrånvaro rapporterad av lärarna. Region Kalmar län och riket. Procent. 2021.

Årskurs 9	Region Kalmar län	Riket
	Andel	Andel
Sjuk	13%	11%
Annan giltig frånvaro	4%	5%
Ogiltig frånvaro	2%	3%
Gymnasiet år 2		
Sjuk	12%	11%
Annan giltig frånvaro	9%	5%
Ogiltig frånvaro	2%	3%

I tabell E redovisas antal elever som ingår i undersökningen fördelat på kommun. Kommuntillhörigheten bestäms i första hand av vad eleverna själva rapporterat, antingen via fasta kryssalternativ eller i öppen text. I den mån frågan lämnats obesvarad har i stället skolans kommundel tillhörighet fått avgöra den geografiska bestämningen.

I årskurs 9 hade Högsby och Mönsterås för få svarande för att resultaten ska redovisas. Vidare hade Torsås, Hultsfred, Emmaboda och Borgholm för få svarande för att få en separat könsredovisning, därför redovisas dessa kommuner sammanslaget i resultatredovisningen. För Mörbylånga kommun redovisas endast resultat bland pojkarna och för totalen. I gymnasiet redovisas inte resultat från Högsby, Torsås, Mönsterås och Borgholm. För kommunerna Mörbylånga, Hultsfred och Emmaboda redovisas sammanslagna resultat i stället för en separat könsredovisning. I Nybro kommun redovisas enbart resultatet bland pojkar och för totalen.

Tabell E. Antal elever i resultatredovisningen per kommun och undersökning. Region Kalmar län. 2021.

	Årskurs 9			Gymnasiet år 2		
	Pojkar	Flickor	Totalt ^{a)}	Pojkar	Flickor	Totalt ^{a)}
Kalmar	261	233	509	167	140	311
Nybro	87	66	154	58	38	97
Oskarshamn	118	109	233	84	94	179
Västervik	61	75	137	79	75	156
Högsby	17	24	41	17	9	27
Torsås	25	22	51	9	11	21
Mörbylånga	53	40	94	25	25	50
Mönsterås	23	13	39	16	21	37
Hultsfred	44	37	81	37	18	55
Emmaboda	26	23	65	35	27	62
Borgholm	31	25	60	25	10	37
Totalt	746	667	1 464	552	468	1 087^{b)}

a) Inklusive elever som uppgett "annan könsidentitet" eller lämnat frågan obesvarad.

b) Inklusive elever som uppgett en kommun utanför Region Kalmar län som boendekommun.

I anslutning till 1993 års nationella undersökning genomfördes en särskild studie i årskurs 9 i Stockholms skolor. Då utfördes även en uppföljning av bortfallet (som då var ca 10 procent) genom att de elever som var frånvarande vid undersökningstillfället fick besvara formuläret när de återvände till skolan. Som väntat redovisade eleverna i bortfallsuppföljningen en mer omfattande konsumtion av alkohol, narkotika och tobak än i det ursprungliga undersökningsmaterialet. De ursprungliga undersökningsresultaten påverkades dock inte med mer än enstaka procentenheter vid inkludering av de senare inhämtade uppgifterna (Andersson & Hibell 1993). Samma förhållanden som ovan antas på det stora hela råda även idag.

Kontroll och justering av data

Innan resultatanalyserna påbörjas exkluderas de formulär som bedöms vara uppenbart skämtsamt, överdrivet eller otillräckligt ifyllda. Exkluderingen görs med fasta kriterier via fem förprogrammerade datafilter (se bilaga 1 för frågeformuleringar):

Filter 0: Ej svarat på någon fråga i enkäten.

Filter 1: Ej svarat på 5 eller fler av 9 centrala frågor: FR5, FR10, FR15, FR28, FR34, FR35, FR36, FR39 och FR43.

Filter 2: Svarat ”Ja” på alla narkotiska preparat i FR44 (förutom alternativen ”Vet ej” och ”Annan typ”).

Filter 3: Svarat ”två gånger eller mer” på 16 eller fler av 18 frågor gällande problem i samband med att en druckit alkohol (FR33).

Filter 4: Angett en total alkoholkonsumtion överstigande 100 liter ren alkohol senaste 12 månaderna. Den totala volymen skapas utifrån frågor om de olika dryckernas kvantitet och frekvens (FR18–27).

Alla enkäter som uppfyllde något av de ovanstående villkoren filtrerades bort ur det slutgiltiga datamaterialet som ligger till grund för resultatredovisningen. Utöver detta sänktes årsalkoholkonsumtionen till 50 liter ren alkohol för de elever som nådde en total konsumtion om 51–100 liter för de senaste 12 månaderna. För motivering och utförligare beskrivning av detta se *Så görs CAN:s skolundersökning* (Gripe 2013).

Allmänna kommentarer till tolkningen av resultaten

För att underlätta tolkningen av resultaten ges här några generella metodologiska kommentarer och förklaringar. Ett viktigt påpekande är att enskilda siffror snarast bör betraktas som en storleksordning på konsumtionen av en viss substans, än som ett exakt mått på det verkliga beteendet. Det talar för att det är mer meningsfullt att till exempel jämföra olika grupper med varandra än att dra alltför kategoriska slutsatser utifrån en enskild siffra. Vid jämförelser mellan Region Kalmar län och riket är det också viktigt att beakta att små differenser oftast inte är signifikanta. Därför bör man inte dra för långtgående slutsatser.

Resultaten presenteras genomgående i procent, förutom när det gäller total årskonsumtion av alkohol, då liter i stället anges som enhet. I normalfallet beräknas procenttalen på det totala materialet och i dessa fall redovisas inte bastalen (det vill säga antal elever som ingår i underlaget för procentberäkningarna – se tabell C). När beräkningarna endast avser en begränsad del av eleverna (som till exempel andel rökare som vill sluta röka) anges bastalet i tabellen efter bokstaven n. Totalvärdena innefattar flickor och pojkar samt individer som har uppgett annan eller ingen könstillhörighet. I de fall bastalen understiger CAN:s metodologiska och etiska gräns om 50 individer utgår tabellen och inga tillhörande uppgifter redovisas.

Antalet formulär som ligger till grund för analyserna i Region Kalmar län, årskurs 9, är 1 464. För gymnasiet år 2 i regionen är antalet formulär som analyserna baseras på 1 087.

Det bör påpekas att resultaten blir mera osäkra vid redovisningar på mindre grupper. Enstaka elever kan då påverka resultaten märkbart. Eftersom resultaten för ”alla” innefattar

även de som inte angett könstillhörighet, kan det för vissa frågor göra att totalen inte alltid verkar logisk i relation till resultaten för pojkar respektive flickor.

I enkäten finns ett antal frågor om erfarenhet av olika preparat som är konstruerade på ett liknande sätt (se exempel nedan).

15 Har du någon gång druckit alkohol?

Räkna inte med t ex svag cider, lättöl eller andra drycker under 2,26%.

Markera med ett eller flera kryss.

- Nej
- Ja, under de senaste 30 dagarna
- Ja, under de senaste 12 månaderna
- Ja, för mer än 12 månader sedan

Denna typ av frågor ger tre prevalensmått. Frågorna kodas och döps på ett enhetligt sätt enligt följande (med ovanstående alkoholfråga som exempel):

Livstidsprevalens: Innefattar dem som valt något av svarsalternativen B–D.

12-månadersprevalens: Innefattar dem som valt något av svarsalternativen B–C.

30-dagarsprevalens: Innefattar dem som valt svarsalternativet B.

Tabellerna i bilagorna följer i princip den ordning som frågorna ställts i enkäten. I tabellerna redovisas samtliga elever som skulle ha besvarat respektive fråga. Detta innebär att andelen som lämnat frågan obesvarad redovisas som "Ej svar". Med andra ord ingår alltså det interna svarsbortfallet i beräkningarna. I de fall då eleven enligt enkätinstruktionerna ska hoppa över frågan redovisas detta som "Ska ej besvara frågan".

I tabellbilagorna återges resultaten avrundade till hela procentenheter. På grund av avrundningseffekter kan det därför förekomma att andelarna i vissa tabeller inte summerar till 100. Procenttal avrundat till 0 innebär att svarsalternativet har angetts av färre än 0,5 procent.

Resultat

I syfte att följa utvecklingen på ANDT-området identifierades ett antal nationella indikatorer i samband med ett regeringsbeslut (Socialdepartementet 2013). Inför 2012 års datainsamling genomfördes en större revidering av CAN:s skolundersökningsformulär. Detta i syfte att anpassa formuläret till de efterfrågade indikatorerna. I och med ANDT-strategin som gällde för åren 2016–2020 följs 17 kärn-ANDT-indikatorer via CAN:s skolundersökningar (Socialdepartementet 2016). Dessa indikatorer redovisas tillsammans med övriga ANDT-indikatorer av Folkhälsomyndigheten i Indikatorlabbet².

I texten presenteras resultaten från 2021 års undersökning i Region Kalmar län i årskurs 9 och gymnasiet år 2. För årskurs 9 redovisas resultaten för nio av ANDT-kärnindikatorerna och för gymnasiet år 2 redovisas för sju av dem. Utöver detta berörs även anskaffning av drycker från Systembolaget, årskonsumtion av alkohol samt spel om pengar. Resultaten jämförs med de från 2021 års riksundersökning i motsvarande årskurs. Övriga resultat redovisas i tabellbilagorna. När tidigare utveckling i riket kommenteras är resultaten hämtade från rapporten *Skolelevers drogvanor 2019* (Englund, (red.) 2019) och *Skolelevers drogvanor 2020* (Guttormsson, (red.) 2020).

Alkohol

I följande avsnitt redovisas resultaten för fem olika mått gällande alkohol. Följande tre är kärnindikatorer i ANDT-uppföljningen; andel alkoholkonsumenter, andel som har intensivkonsumerat, samt andel som varit berusade när de varit 13 år eller yngre. Övriga mått som redovisas är årskonsumtion i liter ren alkohol och anskaffning av drycker från Systembolaget.

Alkoholkonsumenter

För att bli klassificerad som alkoholkonsument ska frågan ”Har du någon gång druckit alkohol?” ha besvarats med att respondenten har druckit alkohol under de senaste 12 månaderna.

Det kan konstateras att andelen alkoholkonsumenter i båda årskurserna tydligt minskat på nationell nivå under 2000-talet.

I diagram 1a redovisas andelen niondeklassare som klassificerats som alkoholkonsumenter i Region Kalmar län samt i hela landet. Resultaten visar att det var lika stor andel alkoholkonsumenter i regionen som i riket (36 procent). Det är oftast en något högre andel flickor än pojkar som klassas som alkoholkonsumenter. Så var det även i årets mätning i både Region Kalmar län (39 respektive 32 procent) och i riket (43 respektive 30 procent).

I regionen var Emmaboda den kommun som hade högst andel alkoholkonsumenter (54 procent). Lägst andel uppmättes i Oskarshamn (28 procent). Även i kommunerna var det en högre andel flickor som klassas som alkoholkonsumenter, med undantag för Oskarshamn där det var en något högre andel alkoholkonsumenter bland pojkarna än flickorna (31 respektive 27 procent)

Som framgår av diagram 1b var andelen alkoholkonsumenter något högre bland

² (<http://www.andtuppfoljning.se/indikatorlabbet>).

gymnasieeleverna i Region Kalmar län jämfört med riket (70 procent respektive 67 procent). I regionen var det en större andel flickor än pojkar som var alkoholkonsumenter (73 procent respektive 67 procent). Detsamma gällde även för riket (71 procent av flickorna jämfört med 64 procent av pojkarna).

I regionen uppmättes den högsta andelen alkoholkonsumenter i Kalmar kommun (73 procent). Lägst andel uppmättes i Hultsfred där 53 procent av eleverna klassades som alkoholkonsumenter. I Kalmar och Oskarshamn var det en högre andel alkoholkonsumenter bland flickorna än pojkarna. I Västervik var däremot andelen alkoholkonsumenter högre bland pojkarna.

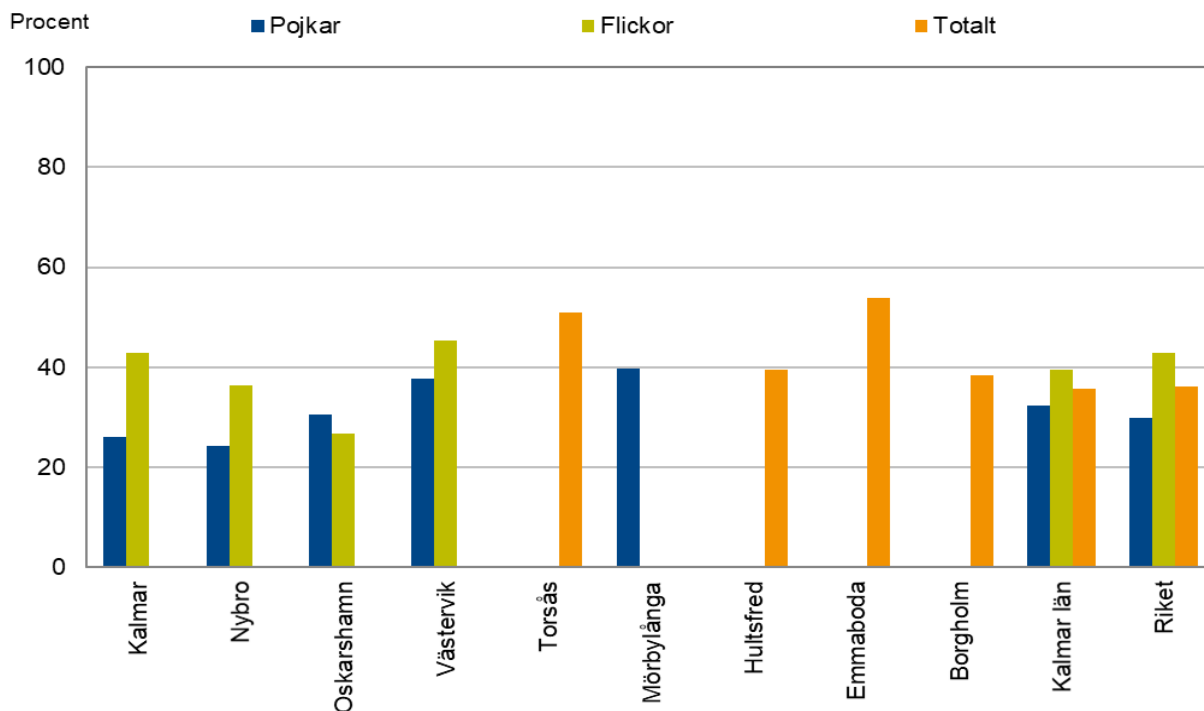

Diagram 1a. Andelen alkoholkonsumenter i årskurs 9. Procent. 2021.

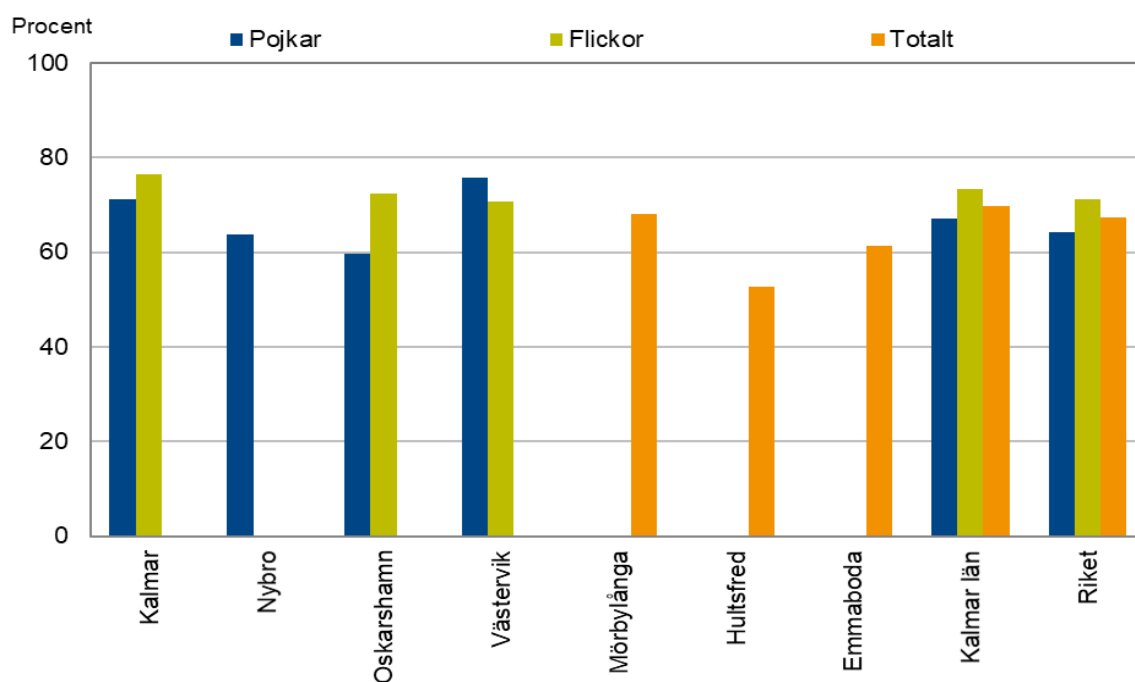

Diagram 1b. Andelen alkoholkonsumenter i gymnasiets år 2. Procent. 2021.

Årskonsumtion

Ett sammanfattande mått på alkoholkonsumtionens omfattning är årskonsumtionen, den totala konsumerade mängden alkohol för det senaste året. Måttet konstrueras utifrån elevernas uppgifter om kvantiteten per dryckestillfälle för varje enskild alkoholdryck (folköl, starköl, blanddrycker (alkoläsk och starkcider), vin samt sprit), vilken multipliceras med konsumtionsfrekvensen för de olika dryckerna under de senaste 12 månaderna. Det summeras sedan och resultatet uttrycks i ren alkohol (100 %). Liksom andelen alkoholkonsumenter, har årskonsumtionen bland såväl niorna som gymnasieeleverna minskat kraftigt i riket under 2000-talet.

I diagram 2a presenteras niondeklassarnas genomsnittliga årskonsumtion i liter ren alkohol uppdelat på typ av dryck. Årskonsumtionen redovisas fördelad på samtliga elever, alltså även de som inte har druckit alkohol under de senaste 12 månaderna. I Region Kalmar län uppgick den genomsnittliga årskonsumtionen för eleverna i årskurs 9 till 0,98 liter ren alkohol, vilket var något högre än i riket (0,8 liter). I Kalmar län var pojkarnas konsumtion något högre än flickornas (0,99 liter respektive 0,92 liter). Det skiljer sig från riket där konsumtionen var högre bland flickorna (0,86 respektive 0,73).

I Region Kalmar län var årskonsumtionen högst i Torsås kommun (2,5 liter) men även Hultsfred, Borgholm och Emmaboda låg klart över regionssnittet. Lågst konsumtion uppmättes i Oskarshamn (0,3 liter) där flickorna rapporterade särskilt låga nivåer.

Bland gymnasieeleverna (diagram 2b) var den totala årskonsumtionen i Region Kalmar högre än årskonsumtionen i riket (2,5 liter respektive 2,3 liter). I både regionen och riket rapporterade pojkarna en större konsumtion än flickorna. Pojkarna i regionen rapporterade en genomsnittlig årskonsumtion på 2,8 liter. Motsvarande mängd bland flickorna var 2,1 liter.

I regionen stod Hultsfred för den högsta årskonsumtionen (strax under 4 liter³) följt av Nybro (ca 3 liter). Lågst konsumtion uppmättes i Västervik (1,7 liter). Konsumtionen bland flickorna i Västervik var betydligt lägre jämfört med andra kommuner i regionen.

Om årskonsumtionen i stället redovisas fördelat på enbart dem som uppgett att de druckit alkohol de senaste 12 månaderna uppgår den genomsnittliga konsumtionsvolymen bland regionens nior till 3 liter för pojkarna och 2,3 liter för flickorna (se tabell 25 i bilaga 2). Motsvarande värden i riket var 2,3 respektive 2,0. Störst var årskonsumtionen bland alkoholkonsumenter i Kalmar kommun på 2,7 liter och lägst i Oskarshamn på strax över 1 liter.

Motsvarande beräkning för gymnasiet i Region Kalmar län gav en årskonsumtion på 4,1 liter för pojkarna och 2,9 för flickorna (se tabell 25 i bilaga 3). I riket var motsvarande värden 3,8 respektive 2,9 liter. Den största årskonsumtionen rapporterade pojkarna i Kalmar kommun på 3,7 liter medan lägst konsumtion uppmättes bland flickorna i Västervik på 2,3 liter.

Sett till dryckespreferenser var de tämligen likartade i regionen och riket för respektive kön, och detta gällde båda årskurserna. Den största könsskillnaden över lag var att pojkarna drack betydligt mer öl och flickorna mer blanddrycker (alkoläsk och starkcider).

³ I Hultsfred kommun exkluderades 1 elev från analysen eftersom den eventuellt överrapporterat sin alkoholkonsumtion. Om eleven inkluderades i analysen skulle årskonsumtionen i Hultsfred ligga på närmare 5 liter.

Liter ■ Sprit ■ Vin ■ Starköl ■ Folköl ■ Blanddrycker

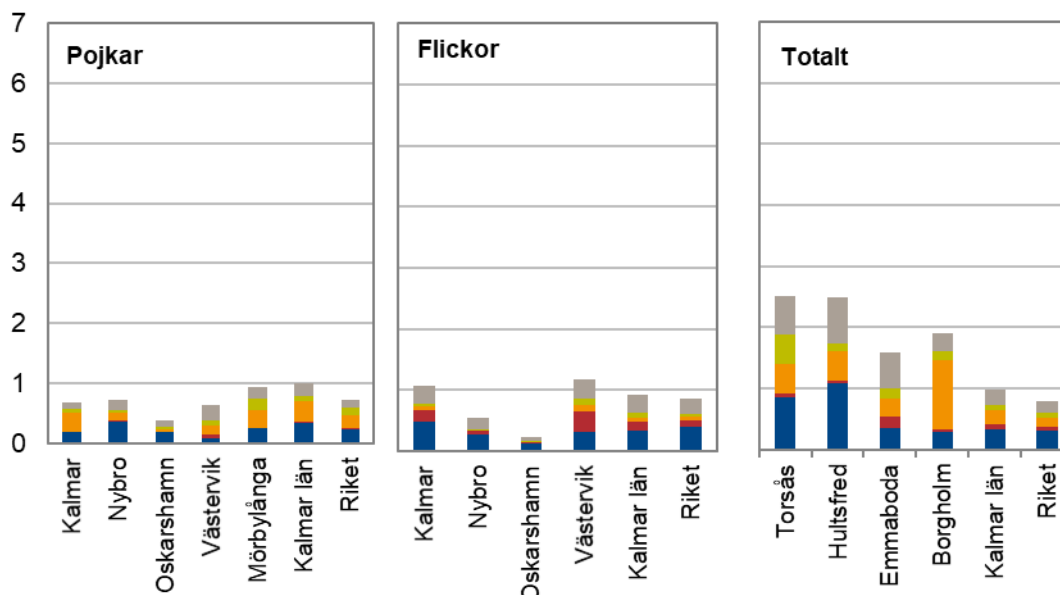

Diagram 2a. Den beräknade genomsnittliga årskonsumtionen av respektive alkoholdryck mätt i liter ren alkohol (100 %) i årskurs 9. 2021.

Liter ■ Sprit ■ Vin ■ Starköl ■ Folköl ■ Blanddrycker

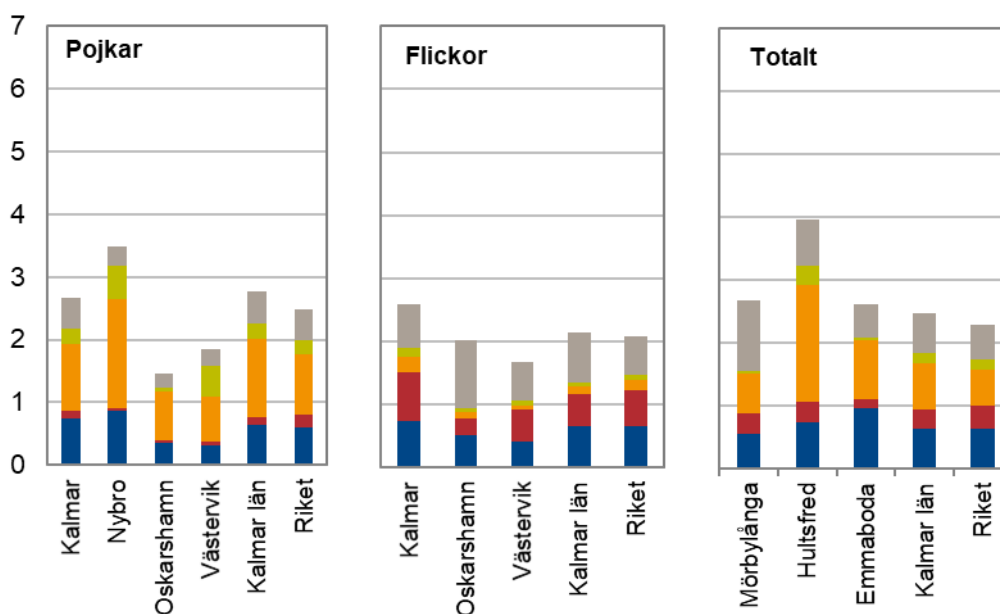

Diagram 2b. Den beräknade genomsnittliga årskonsumtionen av respektive alkoholdryck mätt i liter ren alkohol (100 %) i gymnasiets år 2. 2021.

Intensivkonsumtion

Ett sätt att fånga in graden av berusningsdrickande är genom indikatorn intensivkonsumtion. I skolundersökningen definieras detta som att under de senaste 30 dagarna, vid ett och samma tillfälle ha druckit en alkoholmängd motsvarande minst en helflaska vin (eller fyra burkar starköl eller fyra burkar blanddrycker eller sex burkar folköl eller 25 cl sprit). Dessa exempel motsvarar inte exakt lika stora mängder ren alkohol (100 %), utan syftar till att ringa in en konsumtion av så pass stor alkoholmängd att eleverna förväntas bli påverkade.

I 2012 års formulärrevidering ändrades frågan om intensivkonsumtion i sådan omfattning att resultaten inte kan jämföras med tidigare år (se Raninen & Nyström 2013). Den nya formuleringen med en längre tidsperiod genererar lägre nivåer, vilket är viktigt att ha i åtanke vid eventuella jämförelser med tidigare års undersökningar eller andra studier där frågan har en annan utformning. Jämförelseproblemen till trots har intensivkonsumtionen i riket, ändå tydligt minskat under 2000-talet.

Diagram 3a visar att andelen månatliga intensivkonsumenter i årkurs 9 var likartad för Region Kalmar län och riket (6 procent). Könsskillnaderna var små både i regionen och i riket men något jämnare i regionen.

Störst andel intensivkonsumenter uppmättes i kommunerna Torsås och Hultsfred på 14 respektive 12 procent, vilket alltså var mer än dubbelt så mycket som genomsnittet för regionen. Lägst andel uppmättes i Oskarshamn (2 procent).

I diagram 3b redovisas motsvarande resultat för gymnasiet. Andelen intensivkonsumenter var något högre bland regionens gymnasieelever jämfört med riket (20 respektive 19 procent). I regionen klassades 19 procent av pojkarna och 20 procent av flickorna som intensivkonsumenter. Skillnaderna var mindre i riket, där andelen intensivkonsumenter bland pojkar respektive flickor var ca 19 procent.

De kommuner i gymnasiet där den största andelen intensivkonsumenter uppmättes var Kalmar och Mörbylånga (25 respektive 24 procent). Emmaboda och Oskarshamn var de kommuner som hade lägst andel intensivkonsumenter (15 respektive 12 procent).

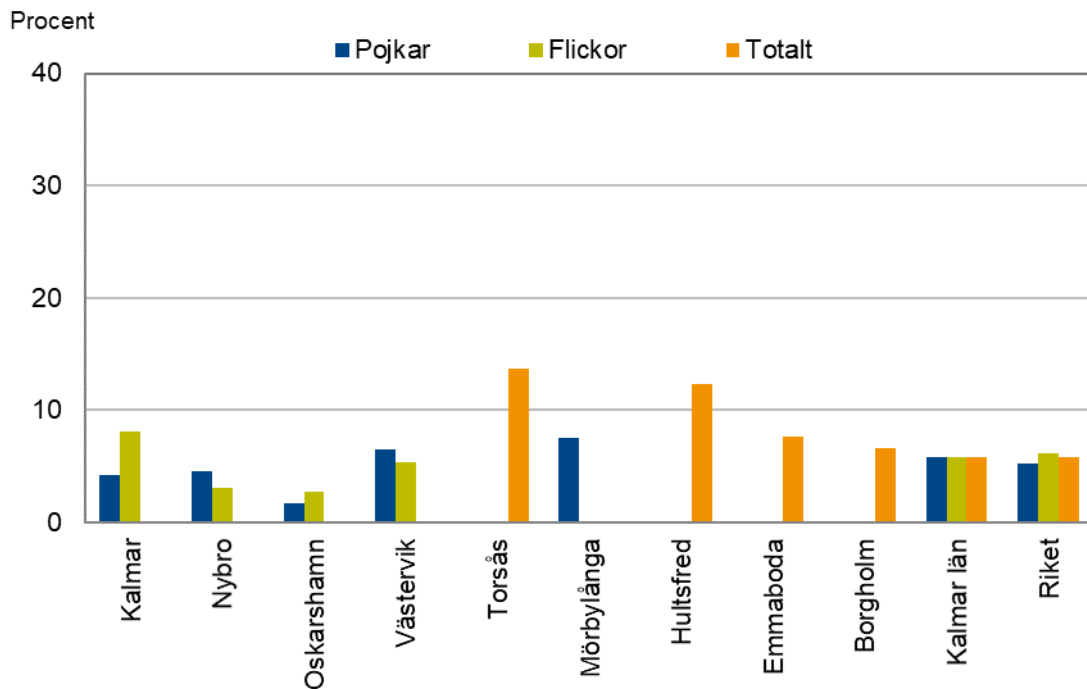

Diagram 3a. Andelen elever som intensivkonsumerat alkohol någon gång i månaden eller oftare i årskurs 9. Procent. 2021.

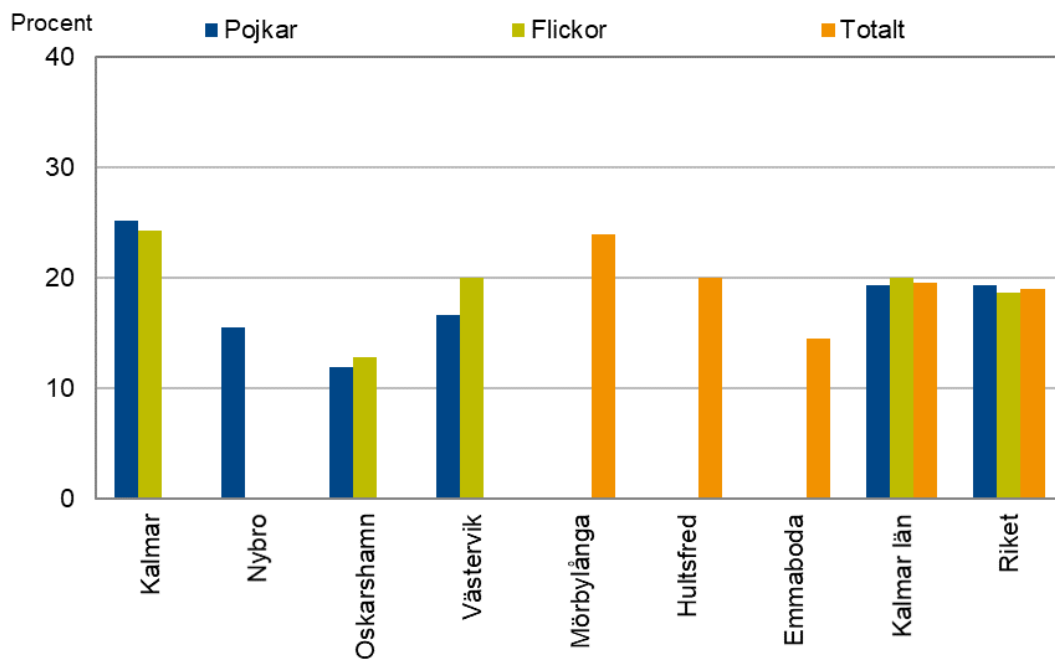

Diagram 3b. Andelen elever som intensivkonsumerat alkohol någon gång i månaden eller oftare i gymnasiets år 2. Procent. 2021.

Berusningsdebut

Ytterligare en kärnindikator i ANDT-strategin är andelen elever i årskurs 9 som uppgett att de berusat sig vid 13 års ålder eller tidigare. Även denna fråga ändrades vid formulärjusteringen 2012. Trots det kan det ändå konstateras att andelen elever med tidig berusningsdebut tydligt sjunkit under 2000-talet. Att detta följs endast i årskurs 9 är dels för att minska risken för minnesfel, dels för att denna årskurs täcker en något större andel av generationen. Därmed ger det den bästa bilden av tidig debut.

Diagram 4 visar att andelen elever med tidig berusningsdebut inte skiljer sig nämnvärt vare sig mellan regionen och riket. Cirka 5 procent av eleverna svarade att de varit berusade vid 13 års ålder. I regionen är det dock vanligare att flickor uppger en tidig berusningsdebut än pojkar (6 respektive 4 procent).

Högst andel med tidig berusningsdebut återfanns i Torsås (18 procent) och Borgholm kommun (10 procent), vilket är högre än regionsnittet. Minst vanligt var det i Oskarshamn och Hultsfred (1 respektive 2 procent). I Oskarshamn rapporterade inga pojkar tidig berusningsdebut.

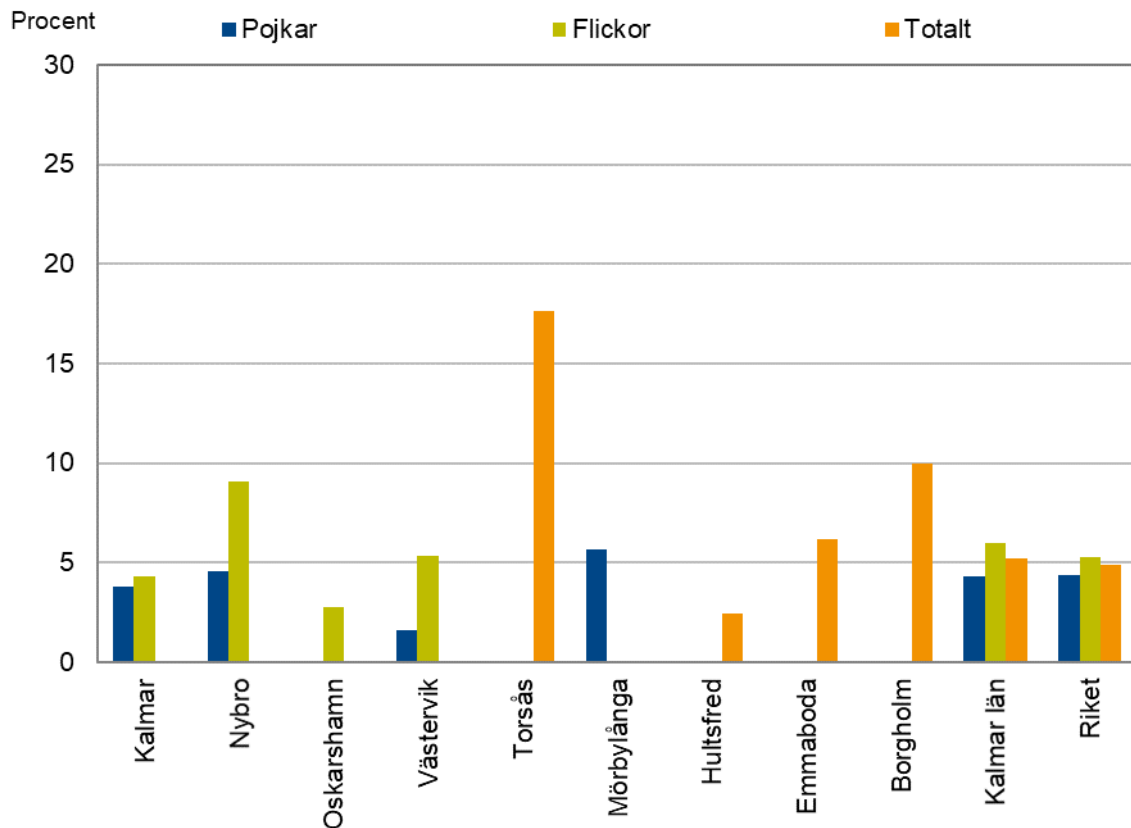

Diagram 4. Andelen elever som varit berusade vid 13 års ålder eller yngre i årskurs 9. Procent. 2021.

Anskaffningsätt

Såväl denna undersökning som flera andra studier har visat att många ungdomar dricker alkohol och att somliga dricker förhållandevis stora volymer. Med beaktande av de åldersrestriktioner som finns i den svenska alkohollagstiftningen ska det inte vara möjligt för dessa ungdomar att själva skaffa alkohol. Det är emellertid ett faktum att det på flera sätt går att få tag på alkohol även för ungdomar i förhållandevis låg ålder.

Skolungdomarna uppger att Systembolaget är den vanligaste ursprungskällan till den alkohol de dricker (Zetterqvist (red.), 2018, men se även Trolldal & Leifman, 2017).

Av tabell 38 (se bilagorna 2 och 3) framgår det vem som försett tonåringarna med alkohol som hade Systembolaget som ursprung. För Region Kalmar län var de två vanligaste sätten bland niondeklassare att få tag på alkoholen via pojk-/flickvän/kompis eller kompis syskon eller någon vuxen (ej förälder) som köpte ut (7 procent vardera). Dessa alternativ var vanligast även i riket.

I gymnasiet var det vanligast att få tag på systembolagsdrycker via pojk-/flickvän/kompisar eller kompisars syskon i båda de geografiska områdena; alternativet nämns av 20 procent i regionen och 15 procent i riket. Det var därefter ungefär lika vanligt att ha fått alkoholen med lov av egna föräldrar som att ha fått den via annan vuxen i regionen (ca 16 procent respektive 14 procent). Detta mönster återfanns även i riket och majoriteten av kommuner i Region Kalmar län.

Narkotika

Med narkotika avses i Sverige de preparat som finns upptagna i Läkemedelsverkets föreskrifter om förteckningar över narkotika⁴. Där förekommer dels sådana medel som är föremål för kontroll enligt internationella överenskommelser (FN:s narkotikakonventioner), dels ett antal medel som enligt svenska bestämmelser ska betraktas som narkotika. Preparaten har olika egenskaper. Gemensamt för dem är att de påverkar centrala nervsystemet.

För att mäta narkotikaanvändandet är två mått från skolundersökningen identifierade som kärnindikatorer i ANDT-uppföljningen: att ha använt narkotika någon gång, samt att ha använt narkotika under de senaste 12 månaderna (mäts sedan 2007). Under 2000-talet har resultaten gällande narkotikaanvändning fluktuerat utan att någon tydlig förändringsriktning kunnat avläsas i riket, vare sig i årskurs 9 eller gymnasiet år 2.

Skillnaden mellan livstids- och tolv månadersmättet är ganska konstant inom båda årskurserna, men större i gymnasiet än i nian. Därför begränsas diagrammet till andelen som använt narkotika de senaste 12 månaderna. Genom åren har det inte uppmätts någon större skillnad i riket mellan flickor och pojkar vad gäller narkotikaprevalens i årskurs 9. Gymnasiepojkar har däremot redovisat mera omfattande erfarenheter jämfört med gymnasieflickor. Cannabis är den vanligaste narkotikan i årskurs 9 såväl som i gymnasiet.

I både Region Kalmar län och i riket uppgav 4 procent av niondeklassarna att de använt narkotika under de senaste 12 månaderna (diagram 5a). Det var en något högre andel flickor än pojkar i Kalmar län som använt narkotika. Detta skiljer sig från användningen i riket där pojkar har en högre andel. Vidare låg pojkarna i regionen på en något lägre nivå än pojkarna i riket. Skillnaderna i andelarna är dock små.

Fördelningen mellan kommunerna var förhållandevis jämn men vissa undantag fanns. I Mörbylånga uppmättes den högsta andelen niondeklassare som använt narkotika de senaste 12 månaderna (10 procent), medan ingen i årskursen i Hultsfred och Borgholm uppgett att de har gjort detta. Även Oskarshamn skilde sig från övriga kommuner, då enbart flickor i årskursen i kommunen använt narkotika under en 12-månadersperiod. Även flickorna i Västervik särskilde sig från andra kommuner då andelen som använt narkotika var betydligt lägre.

⁴ <https://www.lakemedelsverket.se/sv/lagar-och-regler> (Datum: 2021-06-22)

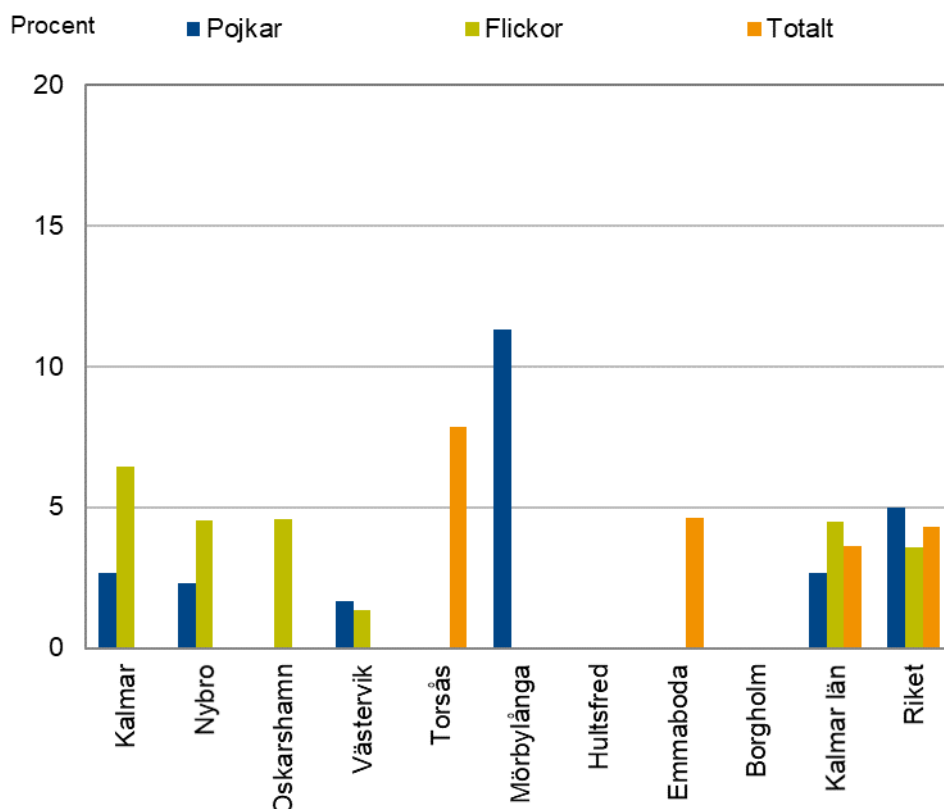

Diagram 5a. Andelen elever som använt narkotika de senaste 12 månaderna i årskurs 9. Procent. 2021.

För gymnasiet år 2 var andelen som använt narkotika de senaste 12 månaderna högre. I Region Kalmar län hade 9 procent av gymnasieeleverna använt narkotika och motsvarande för riket var 10 procent. I gymnasiet fanns inte några nämnvärda könsskillnader i regionen. Även bland gymnasieeleverna låg pojkarna i regionen på en lägre nivå än pojkarna i riket.

Andelen som använt narkotika de senaste 12 månaderna i kommunerna varierade. I Kalmar uppmättes den högsta andelen gymnasieelever som använt narkotika (13 procent) följt av 12 procent i Mörbylånga. Lägst andel fanns i Västervik och Emmaboda där 5 procent i respektive kommun använt narkotika under en 12-månadersperiod. I Västervik var det särskilt låga nivåer bland pojkarna jämfört med pojkarna i de andra kommunerna i regionen.

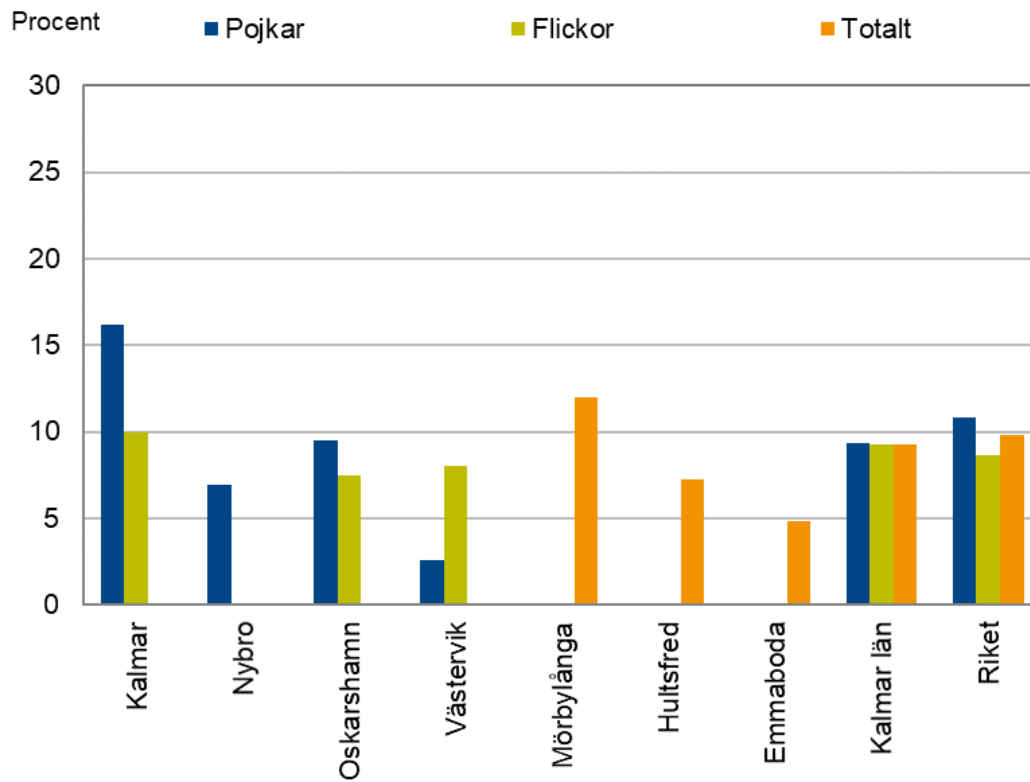

Diagram 5b. Andelen elever som använt narkotika de senaste 12 månaderna i gymnasiets år 2. Procent. 2021.

Anabola androgena steroider

Vad gäller dopning redovisas här, ett av de två prevalensmått från skolundersökningen som identifierats som kärnindikator i ANDT-uppföljningen: Att ha använt anabola androgena steroider (AAS) under de senaste 12 månaderna (mäts sedan 2012). Under 2000-talet har resultaten gällande användning av AAS legat på omkring 1 procent i riket i båda årskurserna. I årskurs 9 har det dock skett en liten men statistiskt säkerställd nedgång i erfarenheten av anabola steroider mellan 2007–2018.

Normalt är det alltså ytterst få elever som uppger att de använt AAS och så även i årets undersökning. Det var knappt 1 procent i såväl Region Kalmar län som i riket som uppgav årsprevalens av AAS. Detta gäller för såväl nior som gymnasieelever (diagrammen 6a och 6b).

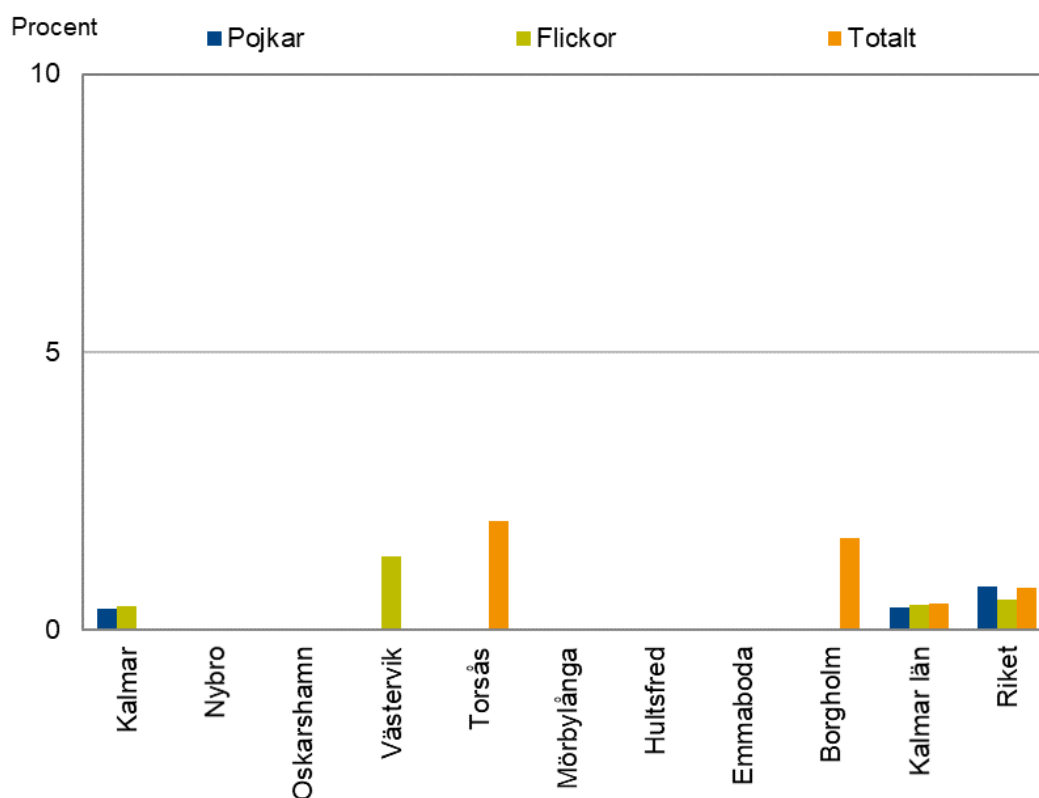

Diagram 6a. Andelen elever som använt anabola androgena steroider de senaste 12 månaderna i årskurs 9. Procent. 2021.

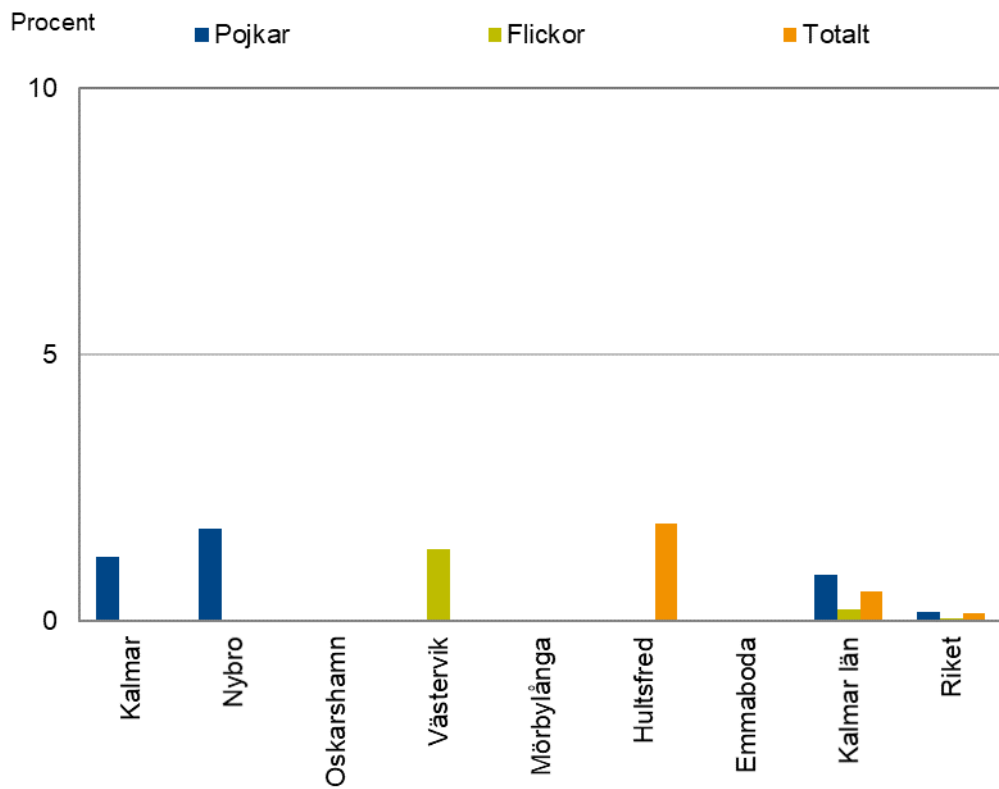

Diagram 6b. Andelen elever som använt anabola androgena steroider de senaste 12 månaderna i gymnasiets år 2. Procent. 2021.

Tobaksanvändning

För tobak ingår tre mått som är kärnindikatorer i ANDT-uppföljningen: Att vara rökare, att vara snusare, samt andel som har debuterat med tobak före eller vid 13 års ålder. Den sista är en kärnindikator i årskurs 9 men inte i gymnasiet.

Rökare

Som rökare räknas de elever som har uppgett att de har rökt under de senaste 12 månaderna och även svarat att de fortfarande röker. Detta skiljer sig mot perioden före 2012 då det inledande 12-månadersfiltret saknades. Förändringen med den något snävare definitionen gör att rikets tidsserie över rökare brutits. Trots detta kan det konstateras att rökningen har minskat på nationell nivå i årskurs 9 under 2000-talet.

I diagram 7a presenteras andelen rökare bland eleverna i årskurs 9. I Region Kalmar län var det 6 procent av pojkarna och 12 procent av flickorna som klassificerades som rökare. Motsvarande siffror för riket var 6 respektive 11 procent. Det var alltså en högre andel rökare bland flickorna i både Region Kalmar län och i riket. Det var också vanligare att röka ibland eller på fest än att röka dagligen/nästan dagligen i såväl regionen som i riket.

Högst andel rökare uppmättes i Torsås (16 procent) och Emmaboda (15 procent). De kommuner som rapporterade klart lägst nivåer av rökning var Nybro och Oskarshamn (6 procent i respektive kommun).

Jämfört med niorna var det vanligare med rökning bland gymnasieeleverna (diagram 7b). Totalt sett var det 21 procent av eleverna i Region Kalmar län som rökte vilket var något högre än i riket (17 procent). Det var ungefär lika vanligt att röka bland pojkarna och flickorna i regionen. Även i gymnasiet var det vanligare att röka ibland jämfört med dagligen/nästan dagligen.

Bland gymnasieeleverna var det vanligast att röka i Nybro (28 procent), följt av Mörbylånga (26 procent). Minst vanligt var det att röka i Hultsfred, Västervik och Oskarshamn (16 procent).

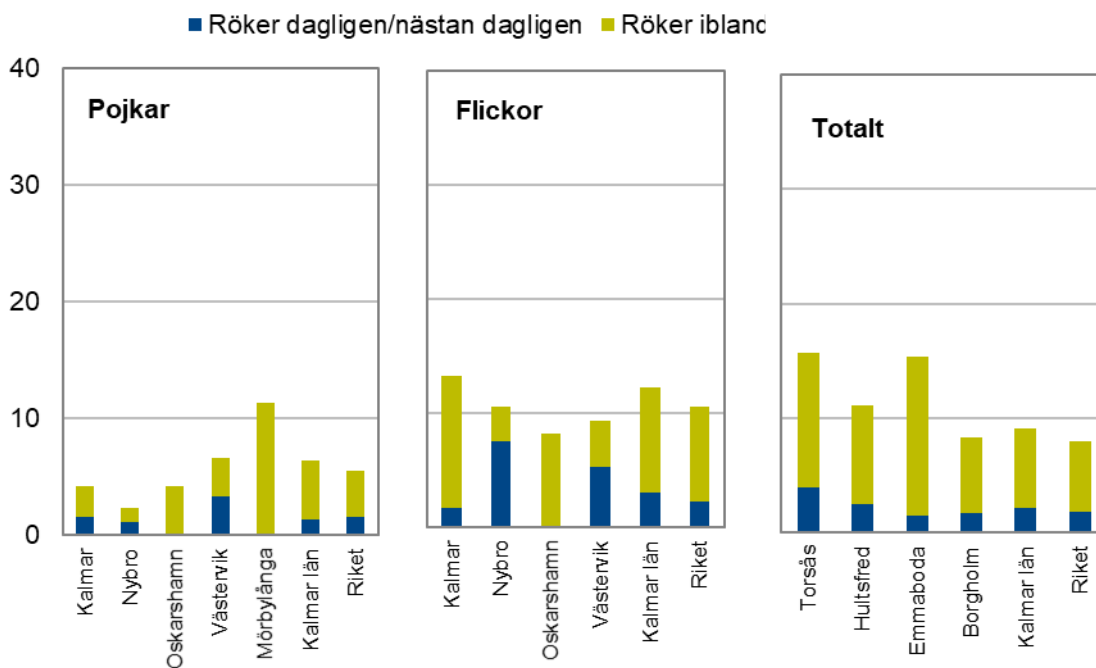

Diagram 7a. Andelen elever som röker i årskurs 9. Procent. 2021.

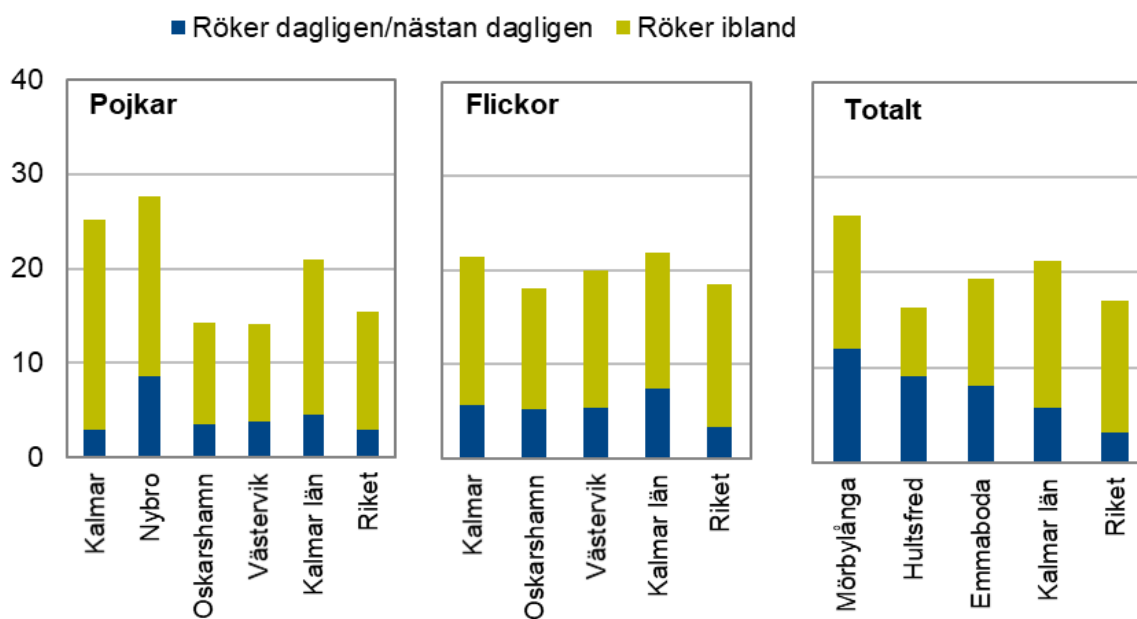

Diagram 7b. Andelen elever som röker i gymnasiets år 2. Procent. 2021.

Snusare

Även begreppet snusare omdefinierades i enlighet med ANDT-indikatorerna. Den nya definitionen följer samma mönster som för rökare, det vill säga att endast de som svarat att de snusat under de senaste 12 månaderna och fortfarande snusar räknas in. Liksom för rökningen ledde förändringen till tidsseriebrott men det kan ändå noteras att snusningen har minskat något under 2000-talet, även om minskningen avstannade 2012 samt dessutom åter ökat något sedan 2017.

I diagram 8a redovisas andelen elever i årskurs 9 som snusar. I Region Kalmar län klassificerades 16 procent av pojkarna och 7 procent av flickorna som snusare. I riket var motsvarande andelar 13 procent respektive 8 procent. Pojkarna i regionen snusade alltså i något större utsträckning än pojkarna i riket.

Torsås var den kommun som hade högst andel snusare (22 procent) medan Västervik särskilde sig mest åt motsatt håll. I Västervik rapporterade pojkarna betydligt lägre nivåer (8 procent) än regionssnittet bland pojkarna, medan flickorna i kommunen låg på ungefär samma nivå som i riket.

Jämfört med nian var snusning mer än dubbelt så vanligt i gymnasiet (diagram 8b). I gymnasiet var det 32 procent av pojkarna och 21 procent av flickorna i Region Kalmar län som snusade medan motsvarande värden för riket var 28 procent respektive 17 procent. Bland gymnasieeleverna var snusning alltså betydligt vanligare i regionen jämfört med i riket.

Vanligast var snusning i Mörbylånga och Kalmar kommun (34 respektive 31 procent). Lägst andel uppmättes i Oskarshamn och Västervik (22 procent). Daglig/nästan daglig snusning var vanligare bland pojkarna både i årskurs 9 och gymnasiets år 2. Bland flickorna i båda årskurserna var det däremot vanligare att snusa ibland.

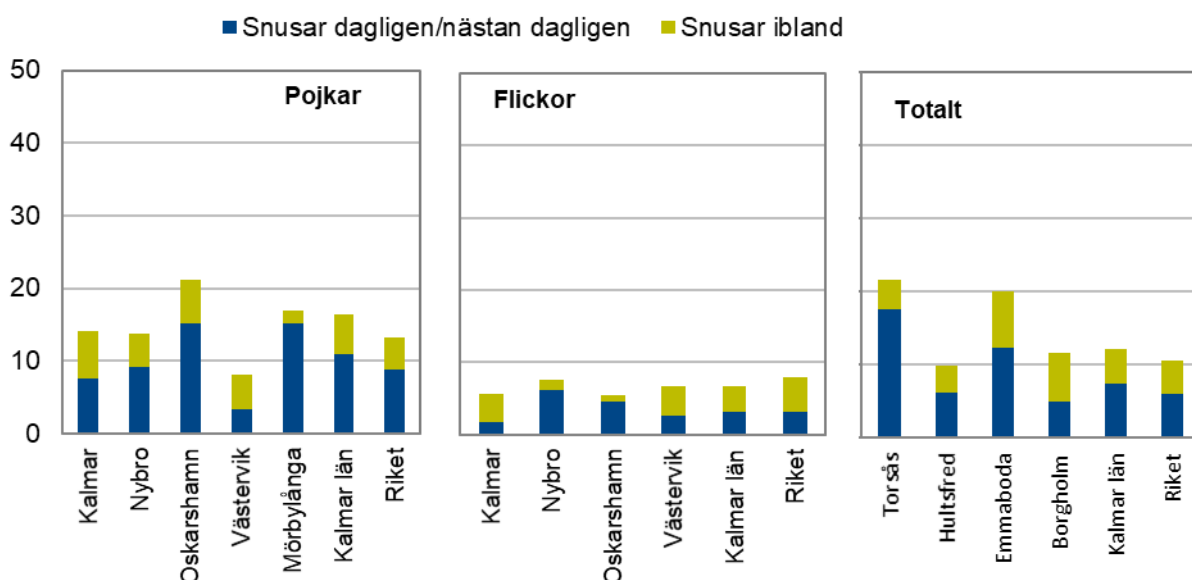

Diagram 8a. Andelen elever som snusar i årskurs 9. Procent. 2021.

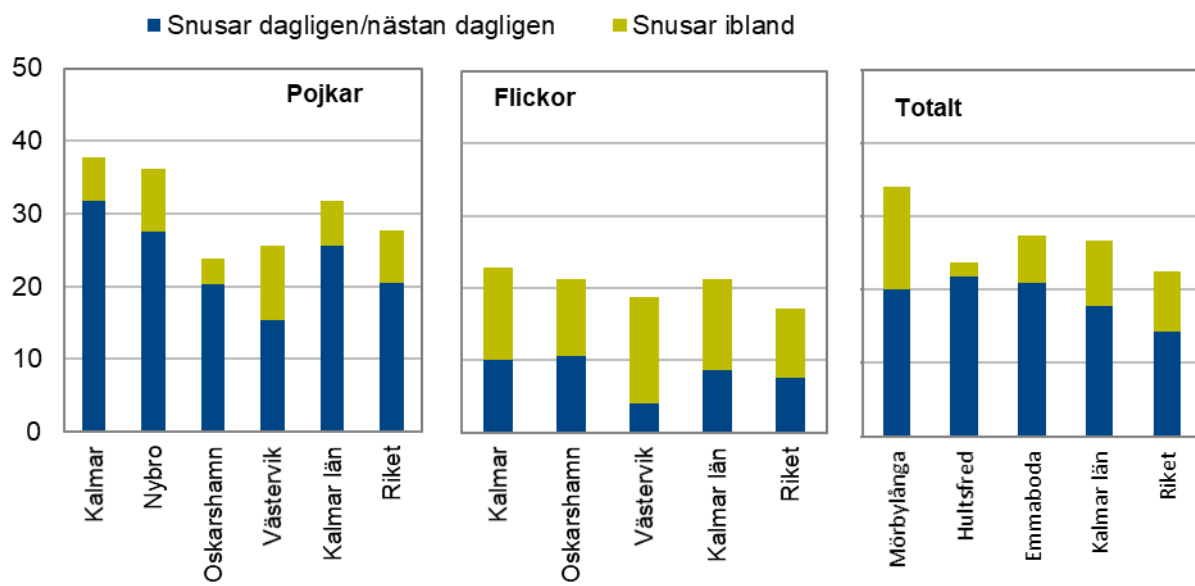

Diagram 8b. Andelen elever som snusar i gymnasiets år 2. Procent. 2021.

Tobaksdebut

Även debutåldern för tobaksanvändning bevakas i ANDT-strategin. För att få en sammanfattande bild av tobaksdebuten följs andelen som var 13 år eller yngre första gången de rökte en cigarett eller snusade. Detta görs endast i årskurs 9. Det är av samma anledning som gäller för berusningsdebut, nämligen för att minska risken för minnesfel men också för att den årskursen täcker en något större del av generationen. Snusning infördes som debutfråga 2010. Sedan dess har andelen niondeklassare i riket med tidig tobaksdebut halverats.

Av diagram 9 framgår andelen niondeklassare med tidig tobaksdebut. Resultaten visar att 13 procent av niorna i Region Kalmar län hade använt tobak vid 13 års ålder eller tidigare, vilket var ungefär samma nivå som i riket (12 procent). Det var något vanligare med tidig tobaksdebut bland pojkarna jämfört med bland flickorna i såväl regionen som riket.

Skillnaderna mellan kommunerna var emellertid större. Torsås och Emmaboda var de kommuner som uppmätte högst nivåer av tidig tobaksdebut (27 respektive 25 procent) medan den minsta nivån uppmättes Västervik (9 procent).

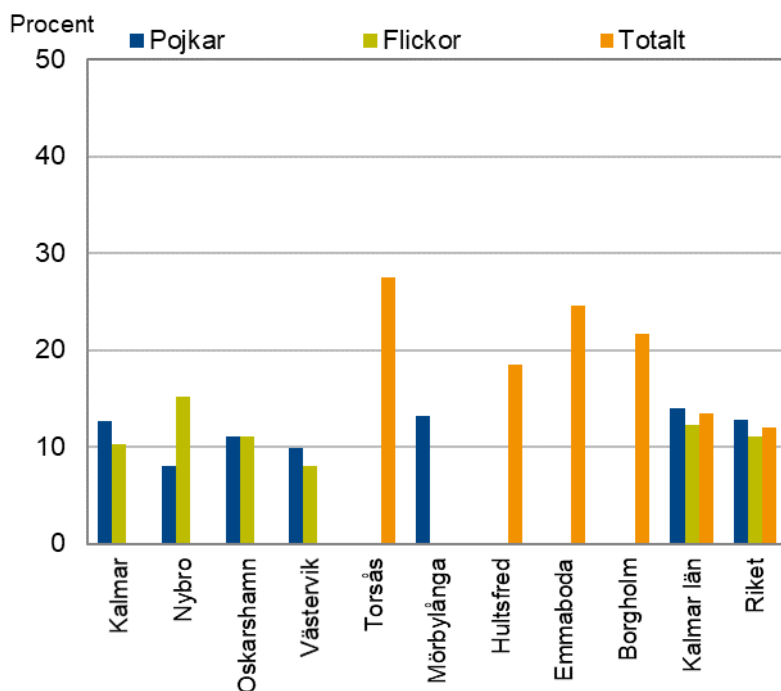

Diagram 9. Andelen elever som använt tobak vid 13 års ålder eller yngre i årskurs 9. Procent. 2021.

Spel om pengar

Spel om pengar innefattar lotteri, vadhållning, kombinationsspel och pyramidspel, vilka kan spelas både fysiskt och online. Okontrollerat spel om pengar utgör en folkhälsofråga och 4,2 procent av den vuxna befolkningen bedöms ha ett spelmissbruk (Prop. 2020/21:132). Sedan tidigt 2000-tal har skolelevers spel om pengar följts. I både årskurs 9 och gymnasiets år 2 har spelandet i riket minskat under 2000-talet (Svensson & Zetterqvist 2019).

I Region Kalmar län uppgav 14 procent av eleverna i årskurs 9 att de har spelat om pengar under de senaste 12 månaderna. En markant skillnad syns mellan pojkar och flickor (19 respektive 9 procent). Andelarna såg ungefär likadana ut i riket där 16 procent av niondeklassarna spelat om pengar de senaste 12 månaderna (23 procent bland pojkarna och 9 procent bland flickorna).

Högsta andelen som spelat om pengar uppmättes i Torsås kommun (27 procent) och den lägsta andelen i Västervik (9 procent). I kommunerna i Region Kalmar län var det främst pojkarna som hade erfarenhet av spel om pengar. Däremot särskilde sig flickorna i Kalmar kommun då 12 procent uppgett att de spelat om pengar under en 12-månadersperiod, vilket är något högre än regionssnittet för flickor.

Bland gymnasieeleverna i både Region Kalmar län och i riket uppgav 22 procent att de hade spelat om pengar. Även bland gymnasieeleverna var det en högre andel pojkar än flickor som spelat (31 respektive 11 procent) och liknande mönster synliggjordes i riket (33 respektive 10 procent).

Högsta andelen som spelat om pengar uppmättes i Hultsfred (29 procent). Den lägsta andelen uppmättes i Oskarshamn och Västervik (18 respektive 17 procent). Liksom för niondeklassarna i regionen var det främst pojkarna i gymnasiet som uppmätte högst andelar som spelat om pengar.

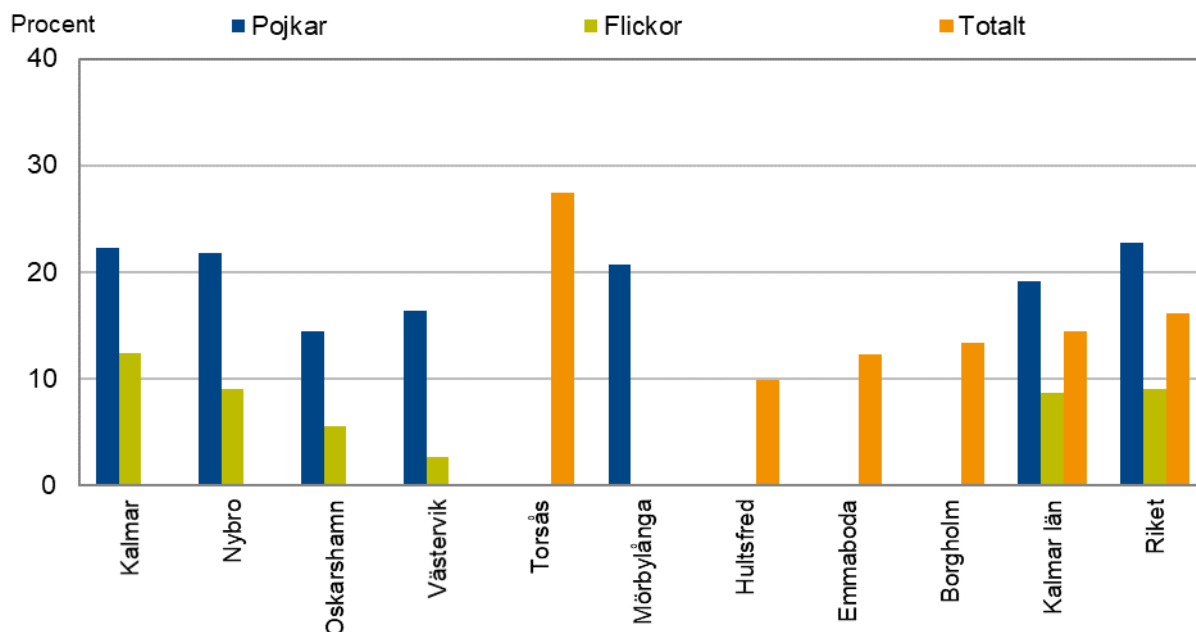

Diagram 10a. Andelen elever som har spelat om pengar de senaste 12 månaderna i årskurs 9. Procent. 2021.

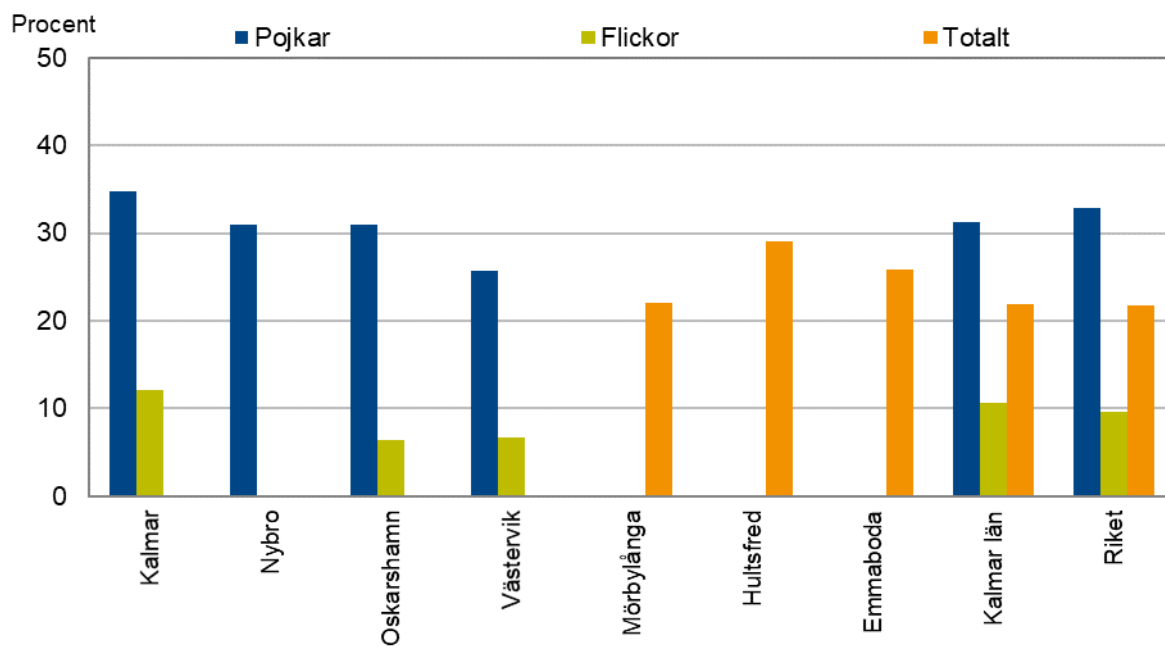

Diagram 10b. Andelen elever som har spelat om pengar de senaste 12 månaderna i gymnasiet år 2. Procent. 2021.

Sammanfattning

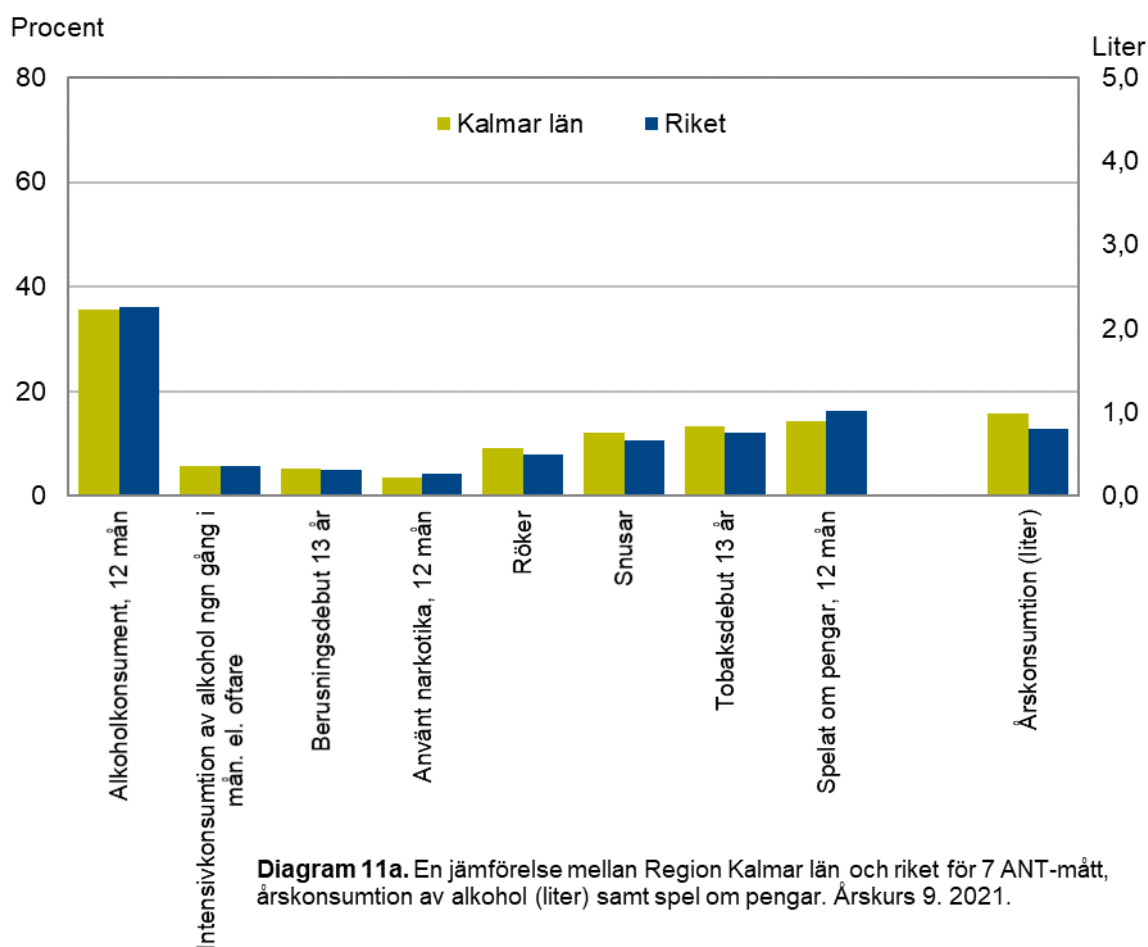
I anslutning till 2021 års rikstäckande undersökning av skolevers drogvanor beställde Region Kalmar län en totalundersökning i årskurs 9 och gymnasiet år 2.

De allmänna representativitets- och tillförlitlighetsproblem som nämnts tidigare i rapporten bör naturligtvis beaktas vid tolkningen av dessa resultat. Eftersom enskilda siffror endast bör ses som en storleksordning på konsumtionen är det mer meningsfullt att jämföra olika grupper (kön, kommuner, etc.) än att dra slutsatser utifrån enskilda frekvenser. Värt att återigen betona är att inte dra för långtgående slutsatser vid små differenser eftersom de oftast inte är signifikanta. CAN:s standardprocedur för datainsamlingens genomförande har följts utan några kända avvikelser.

Sammantaget pekar allt på en väl genomförd datainsamling som genererat data av god kvalitet för regionen.

Läget i Region Kalmar län 2021

Sammantaget uppvisade eleverna i årskurs 9 i Region Kalmar län och riket mycket likartade ANDTS-erfarenheter. Ett mönster som framkommer i sammanställningen för årskurs 9 är att eleverna i Region Kalmar län ligger på ungefär samma nivåer som riksgenomsnittet för flera av de redovisade frågorna. Vad gäller andelen alkoholkonsumenter, intensivkonsumtionen, berusningsdebuten och antalet som använt narkotika var nivåerna i stort sett de samma som de som uppmättes i riket. När årskonsumtionen av alkohol i liter studeras framstår det som om eleverna i Region Kalmar län dricker något mer jämfört med riksgenomsnittet. Skillnaderna med riket var emellertid små.

I gymnasiet år 2 går det till viss del att se ett liknande mönster som i årskurs 9 när resultaten jämförs mellan Region Kalmar län och riket. Gymnasieeleverna i Region Kalmar län snusar och röker i något större utsträckning. Det är en något högre andel alkoholkonsumenter jämfört med riket. Även den genomsnittliga årskonsumtionen av alkohol i liter är något högre i regionen jämfört med riket.

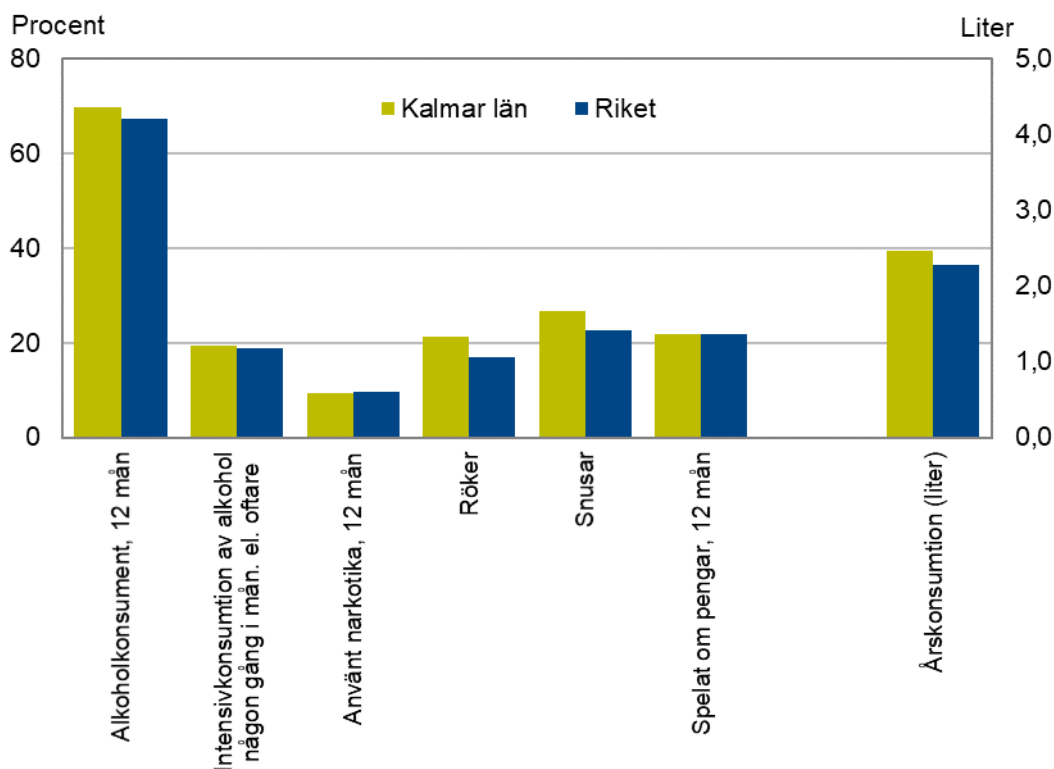

Diagram 11b. En jämförelse mellan Region Kalmar län och riket för 5 ANT-mått, årskonsumtion av alkohol (liter) samt spel om pengar. Gymnasiets år 2. 2021.

Utvecklingen i Region Kalmar län 2015–2021

Region Kalmar län har återkommande beställt undersökningar av ANDT-läget bland skolelever från CAN. I figurerna 12a och 12b presenteras utvecklingen av ANT-erfarenheter för åren 2015, 2017, 2019 och 2021 för elever i årskurs 9 och gymnasiets år 2 i regionen.

Bland niondeklassarna har utvecklingen varierat något vad gäller de olika måtten (diagram 12a). Tydligast nedgång i årskurs 9 är minskningen av andelen alkohol- och intensivkonsumenter, andelen elever som röker och den genomsnittliga årskonsumtionen. Berusningsdebuten och andelen som använt narkotika ser ut att ha avstannat något under de senaste mätningarna. Andelen som snusar har ökat.

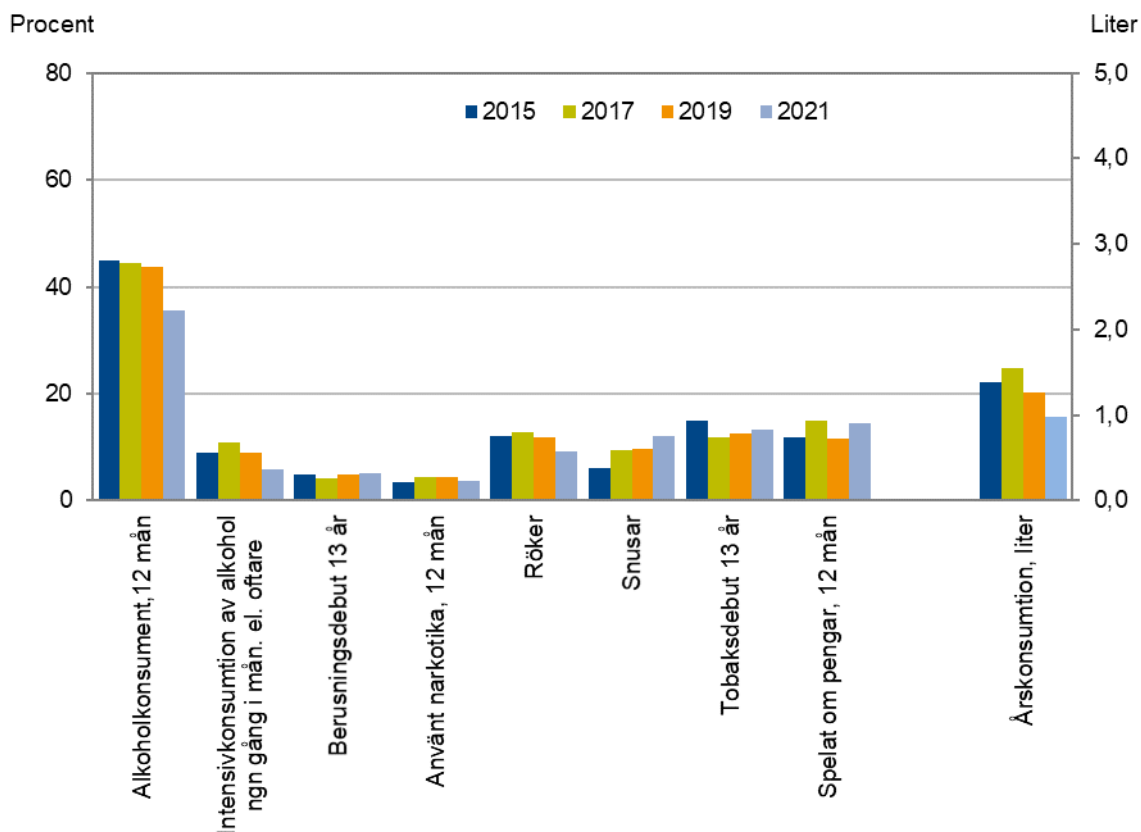

Diagram 12a. Utvecklingen för 7 ANT-mått samt genomsnittlig årskonsumtion och spel om pengar i årskurs 9 i Region Kalmar län. 2015–2021.

Även i gymnasiet har utvecklingen varierat mellan indikatorerna (diagram 12b). I gymnasiet har andelen alkoholkonsumenter och intensivkonsumenter sjunkit mellan 2015 och 2021. En påtaglig nedgång har även skett vad gäller årskonsumtionen av alkohol som gått från 3,3 till 2,5 liter under denna period. I samma grupp har andelen rökare sjunkit samtidigt som andelen snusare har ökat det senaste året. Liksom för årskurs 9 har andelen narkotikaanvändare legat på ungefär samma nivåer sedan 2015.

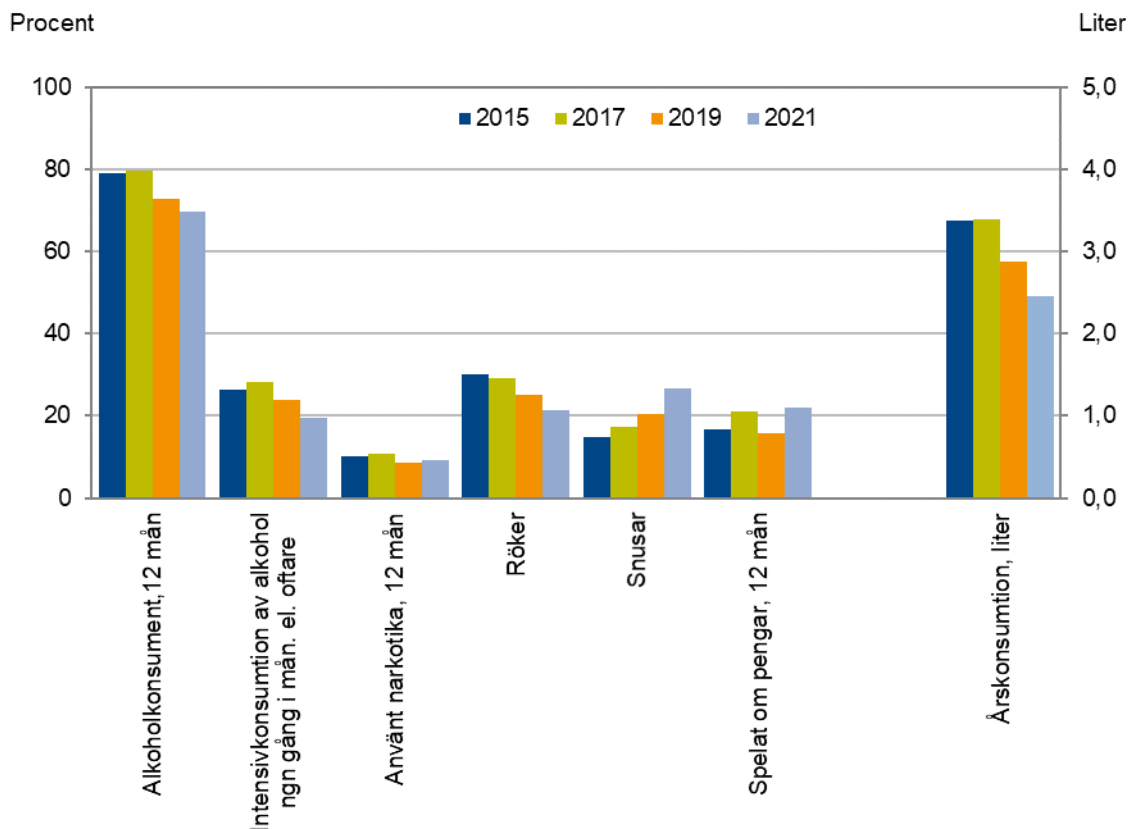

Diagram 12b. Utvecklingen för 5 ANT-mått, årskonsumtion av alkohol (liter) samt spel om pengar. Gymnasiets år 2 i Region Kalmar län. 2015–2021.

Referenser

Andersson B & Hibell B (1993). Skolelevers drogvanor 1993. Stockholm: Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning.

Gripe I (2013). Så görs CAN:s skolundersökning. En genomgång av praktiskt genomförande och metodologi. Rapport 135. Stockholm: Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning.

Guttormsson U (2020). Skolelevers drogvanor 2020. Rapport 197. Stockholm: Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning.

Proposition 2020/21:132. En förnyad strategi för politiken avseende alkohol, narkotika, dopning, tobak och nikotin samt spel om pengar 2021–2025.

Socialdepartementet (2013). Uppföljning av regeringens alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobaksstrategi: förslag på indikatorer avseende de prioriterade målen i strategin. Rapport 2. Stockholm: Regeringskansliet.

Socialdepartementet (2016). En samlad strategi för alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobakspolitiken 2016–2020. Regeringens skrivelse 2015/16:86. Stockholm: Regeringskansliet.

Svensson J & Zetterqvist M (2019). Spel om pengar bland unga. Fokusrapport 3. Stockholm: Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning.

Trolldal B & Leifman H (2017). Alkoholkonsumtionen i Sverige 2016. Rapport 167. Stockholm: Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning.

Raninen J & Nyström S (2013). Reviderad enkät 2012. En analys av resultatskillnader. Rapport 134. Stockholm: Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning.

Englund A (red.) 2019 Skolelevers drogvanor 2019. Rapport 187. Stockholm: Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning

CAN – ett nationellt kompetenscentrum

Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning, CAN, är ett nationellt kompetenscentrum inom ANDT-området. Vårt uppdrag är att sprida kunskap om konsumtions- och skadeutvecklingen av alkohol och andra droger i samhället. Det gör vi genom undersökningar, sammanställningar och forskning, men även via kunskapshöjande insatser.

Våra större återkommande nationella undersökningar är Skolelevers drogvanor, Monitormätningarna samt Vanor och konsekvenser.

CAN är en del av civilsamhället med omkring 50 medlemsorganisationer. CAN:s styrelse utses av Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd (Forte), Vetenskapsrådet, Folkhälsomyndigheten, Socialstyrelsen och Årsmötet. Regeringen utser ordförande.